

”Om du vill testa en fisk genom att be den att klättra i ett träd kommer den för evigt tro att den är dum”

-Hur talar lärare om relationen mellan förväntningar på elevers prestationer och elevers identitetsbildning

Av: Rola Rönström

Handledare: Janne Kontio
Södertörns Högskola | Institutionen för Kultur och lärande
Kandidatuppsats ,15hp
Pedagogik |VT- 2017

Innehåll

1	Inledning.....	2
1.1	Uppsatsens disposition.....	5
1.2	Bakgrund	5
1.3	Syfte & Frågeställningar	7
1.4	Problemformulering.....	7
1.5	Avgränsning.....	9
2	Begreppsdefinition.....	9
2.1	Definition socioekonomiskt missgynnad.....	10
2.2	Begreppet förväntningar	10
2.3	Identiteter och roller	12
3	Ingångar till forskningsfältet.....	14
3.1	Tidigare forskning	15
3.2	Grundskolans uppdrag	16
4	Vetenskapsteoretiska antaganden & Metodologi	18
4.1	Forskningsansats - Socialkonstruktionismen.....	18
4.2	Teoretiska utgångspunkter.....	19
4.3	Diskurs som begrepp	20
4.4	Diskurspsykologi.....	21
4.5	Diskursanalys.....	21
5	Metod & Material	24
5.1	Val av metod.....	24
5.2	Urval och Avgränsningar	24
5.3	Tillvägagångssätt	26
5.4	Databearbetning.....	28
5.5	Etiska överväganden.....	28
6	Resultat	29
6.1	Hur talar lärare om förväntningar	29
6.2	Relationen mellan förväntningar och identitetsbildning	33
6.3	Lärarens tal om relationen mellan förväntningar och elevens socioekonomiska situation .	35
6.4	Diskussion och slutsatser.....	37
7	Sammanfattande diskussion	40
8	Referenslista.....	42

Abstract

”If you shall examine a fish by making it to climb a tree, it will forever think it is stupid”

”-A discourse analysis of how schoolteachers talks about the relationship between expectations on student performance and their identity construction”

The focus of this study is to examine how schoolteachers talks about the relation between the level of expectations and the identity construction of school students. Teachers expectations is a recurring concept in the school world and in the Swedish school law. It is highly recommended in the teaching processes that teachers should have high expectations on their students. Individuals understands and interpret the concept of expectations in different ways according to their own values, standards and norms. The aim in this study is to clarify what discourse is common or used among teachers.

Two discourses where identified in the analysis of teachers construction of expectations in relations to students in ground school and also of their social background.

Since 2009 results from the Pisa test shows that Swedish schools are progressing a big gap between the students that achieves and those who doesn't. It also shows that the students who is performing the worst results are those whom lives and goes to school in a socioeconomic disadvantaged area. Through this study it can be visible how the grade of a teachers expectations forms by the way a child build his or her own identity towards the world.

The data is collected through semi-structured interviews with four teachers. The analyses are based on a discursive psychological analysis.

This study shows that teachers speaks and understands different of expectations but a discourse of goals and achievements is clear and a part of a political school discourse. It also appears that, depending on the students background, the teacher can change the grade of the expectation and refers to pupils from a socio economic disadvantage areas as poorly impaired students.

Title: If you would examine a fish by asking it to climb a tree, it will forever think it is stupid.

Keywords: Expectations, socioeconomic disadvantaged, identity creation

Language: Swedish with an English Summary

1 Inledning

Kvällstidningar och tv berättar om vad som händer i de socioekonomiskt utsatta förorterna men inte varför.

Att det råder skillnader i likvärdigheten i den svenska skolan är ingen nyhet. Jag syftar då på skillnaderna i skolresultat, skolmiljöer, personalens kompetens, graden av lärarnas förväntningar på sina elever, samt den socioekonomiska position som eleverna befinner sig inom.

Om en lärare bemöter en grupp elever med lägre förväntningar baserat på deras sociala bakgrund, vilken skola har vi då i Sverige? Vad kan detta leda till, både för individen och för samhället i stort? Om dessa elevgrupper sedan växer upp och går vidare ut i samhället med en lägre tilltro i bagaget, kan det då bidra till ett utanförskap? Lärarnas förståelse och språkbruk av fenomenet förväntningar kan påverka fler faktorer för individer i vårt samhälle, främst för skolelever och deras vidare utveckling.

Rektorer och lärare bör sätta kunskapsmålen mer i fokus och ha höga förväntningar på alla sina elever (Skolinspektionen, 2010:10).

Inom flertalet av skolvärldens styrdokument återkommer begreppet förväntningar och vikten av att personal som verkar inom skolan bör ställa höga förväntningar på alla sina elever.

Jag kommer i detta avsnitt att beskriva egna erfarenheter av hur tolkning och användning av begreppet kan yttra sig och vilka krafter dessa tolkningar och förståelser kan innebära för olika individer, i detta fall skolelever.

För några år sedan fick jag ett erbjudande om att vara med och starta upp en behandlande skola för elever med särskilda behov. Det var ett nystartat projekt och ett samarbete mellan utbildningsförvaltningen och socialförvaltningen i Botkyrka kommun i Stockholms län. Eleverna kom från olika familjekonstellationer men gemensamt för alla var svårigheterna med att vistas i en ”vanlig” klass vid en stor skola. I de flesta fall hade skolpersonalen svårigheter med att hantera eleverna då de ofta fick vredesutbrott eller i vissa fall uteblev från skolan helt. Genom att placera elever som utvecklat ett problembeteende i en behandlande skola med mindre elevgrupper och högre personaltäthet med specialkompetens så var tanken att erbjuda elever ett större stöd både ur ett socialt med även pedagogiskt perspektiv. På så sätt skulle eleven få möjligheten att komma ikapp med förlorad undervisningstid.

Skolpersonalen bestod av lärare, elevassistenter, fritidspersonal och familjebehandlare, vilket även innebar att flera perspektiv skulle förenas med syfte att verksamheten skulle fungera på ett så bra sätt som möjligt. I samband med en överlämning från föregående skolor, fick vi information om varje elevs tidigare skolgång, hur hen uppträtt, vad den tidigare personalen gjort och hur vi skulle kunna agera i nuläget för att främja elevens välmående och utveckling.

Utmaningarna för personalen uppstod när det visade sig att eleverna hade makten. Vi, personalen, gjorde vårt yttersta för att eleverna inte skulle drabbas av utbrott som sedan skulle härledas till elevens känsla av ett misslyckande. Att eleverna inte skulle behöva uppleva ett misslyckande var vi överens om, men huruvida eleverna behövde lära sig att hantera ett misslyckande var vi inte överens om. Förväntningarna på dessa elever var relativt låga, vilket även blev en återkommande diskussionspunkt på veckomötena. Våra perspektiv möttes och det blev svårt att se vem som gjorde rätt. Var det fel att vilja utmana och ställa krav på eleverna som om de var ”normala” eller skulle det vara ytterligare ett misstag som vi vuxna begick mot dessa elever? Oftast enades vi om att förväntningarna skulle vara att eleven ville komma till skolan och att undvika trigga igång ett utbrott. Trots detta försökte lärarna ständigt bedriva och planera en undervisning för samtliga elever utifrån de förutsättningar som fanns, men ofta fick de backa och nöja sig med att eleven utfört en av tre skoluppgifter. Eleverna lärde sig snabbt vilket beteende som fick dem att slippa undan arbetet. De hade hittat sina roller och tillämpade olika framträdanden beroende på situationen. Detta skapade frustration bland all personal eftersom det ansågs vara vårt misslyckade med uppdraget i att hjälpa dessa elever att bryta sig loss från dessa roller och strukturer.

Jag minns när jag skulle genomföra en lektion inom geografi om och hade planerat att eleven skulle gå ut och plocka fyra stenar som sedan skulle målas i nordens flaggor.

Kollegorna reagerade med små skratt och ironi, skakande huvuden och kommentarer som ”lycka till, du kan ju alltid försöka”. Eleven utförde samtliga moment i uppgiften, med lite stöd av mig, dock med stor glädje och mycket osäkerhet. Ett flertal gånger upprepade eleven ”det var ju riktigt kul att måla, var jag duktig?” Vad blir det möjligt att säga om den förväntning som kollegorna hade? Var det en låg eller en hög förväntning? Eller utgick personalen från den historik som tidigare personal återgivit och kategoriserat som verkligheten?

Frågan är då om vi visste något om hur den miljö såg ut som omgav eleven förra gången hen skulle måla, eller vad det var för uppgift eller vilket elevens allmänna tillstånd var vid det läget?

En annan elev påstods ha social fobi och hade svårigheter att vistas på platser med mycket folk, exempelvis en skolgård. Eleven älskade att spela fotboll men på grund av den sociala fobin hindrades eleven att gå till fotbollsplanen. Det ansågs finnas en risk för att hen skulle uppleva en rädsla som i sin tur skulle leda till ett utbrott och allt som följer med det. Under lång tid lyssnade jag på rekommendationerna, men eftersom det var något som jag inte trodde på upplevde jag ett misslyckande i det egna uppdraget. Att hjälpa, utveckla och stärka denna elev med målsättningen att så småningom börja i en vanlig skola och kunna samspele med andra elever, då förhoppningsvis med ett starkare självförtroende. En dag när cheferna inte var på plats, passade en kollega och jag på att ta med eleven till en fotbollsplan som låg i en närliggande skola. Eleven var mycket ängslig och avvaktande till en början och vägrade vara med. Eftersom detta var hans normala reaktion inför alla aktiviteter gjorde vi ingen större sak av det och började spela lite själva. På andra sidan av planhalvan befann sig ett tiotal andra elever som spelade en match. Efter ett tag tröttnade vår elev på att sitta på sidan och hoppade in i spelet. Detta var början på det dagliga fotbollspelandet för denna elev. Jag menar inte att vi botade hans sociala fobi, eftersom det fanns stunder när den kom tillbaka, men överlag banade detta en väg för hen att vistas på många sociala platser.

Utifrån dessa händelser kan vi då tänka oss att människor tillskrivs ett framträdande utifrån sannolikheter och att människor skapar sina roller och identiteter utifrån de krav och förväntningar de möter i sin omgivning. Det lärare och annan skolpersonal förväntar sig av sina elever är också det som kommer att påverka elevens prestation och utveckling.

Med dessa erfarenheter i bakgrunden blev lärarens förväntningar på sina elevers prestationer ett fenomen som behövde undersökas djupare och därmed ett avstamp för denna studie. Vidare har studien ingen avsikt att göra anspråk på någon sanning utan mer fokusera på hur lärare använder och talar om begreppet förväntningar. Uppsatsens bidrag kan vara ett avstamp för djupare forskning inom utbildningsdiskursen och elevers lärande. Jag har valt att använda mig av en sammanslagning av flera teoretiska perspektiv med tyngd i språknära diskurspsykologisk analys men även infallsvinklar från övriga diskursanalytiska traditioner och socialkonstruktionismen som vetenskapsfilosofisk utgångspunkt.

Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Elever som till följd av funktionsnedsättning har svårt att uppfylla de olika kunskapskrav som finns ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser.

Elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling. Lag (2014: 458, 3§).

I paragraf tre i skollagen (ovan) förtydligas vikten av att lärare skall utmana och stimulera elever för att utvecklas så långt som möjligt. När vi nu vet att det finns en skollag och en skolinspektion som uppmanar till att ha höga förväntningar på våra elevers prestationer och att sträva efter en kunskapsutveckling så långt som möjligt blir då utmaningen i hur vi säkerställer att det fungerar i praktiken? Vad innebär begreppet förväntningar och hur vet vi vad som anses som en hög förväntning eftersom det ligger i den enskilda individens tolkning av begreppet. Kan lärarens förväntningar på elevers prestationer påverkas av att en elev har en missgynnad socioekonomisk bakgrund och hur talar läraren om relationen mellan förväntningar och elevers identitetsbildning?

1.1 Uppsatsens disposition

Uppsatsen består av 8 kapitel. I det inledande kapitlet beskrivs ingången till studiens syfte och en insyn till studiens förståelse. I kapitel 2 beskrivs forskningsproblemet och dess sammanhang förtydligas. Därefter följer en redogörelse för syfte och frågeställningar vilket i sin tur följs av en förtydligad problemformulering. Vidare kommer en definition av de begrepp som är av relevans för uppsatsen och dess syfte. Därefter följer en redogörelse för tidigare forskning. Sedan följer kapitlet om metod och teori där jag redovisar studiens metodologiska och teoretiska utgångspunkter, nämligen en socialkonstruktivistisk ansats och olika diskursanalytiska traditioner som för hur vi kan betrakta språket som en social handling och diskurspsykologins inriktning på hur språket skapar och representerar olika sociala fenomen (Potter & Wiggins, 2007, s. 77). Uppsatsens genomförande och etiska överväganden presenteras. Sedan följer kapitlet resultat och analys. I uppsatsens sista kapitel redogörs och problematiseras studiens syfte.

1.2 Bakgrund

OECD (Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling) genomförde 2015 en analys där resultaten för den svenska skolan var oroväckande vad gällde de ökade skillnaderna på skolresultat mellan elever med olika socioekonomiska bakgrunder. OECD (2015) visar även att lärares förväntningar och krav är för låga i svenska skolan och får eleverna att underprestera.

Resultat från den senaste Pisaundersökningen (2016) visade även att svenska 15-åringar förbättrat sina resultat sedan fallet efter 2009 men en ökad betydelse för resultaten var familjens bakgrund.

För att komma till rätta med den bristande likvärdigheten presenterade OECD:s utbildningschef, Andreas Schleicher, flera förslag på olika åtgärder på hur den svenska skolan kan förbättras. I rapporten ”*Improving schools in Sweden*” (2015) presenteras flera av dessa åtgärder. Ett förslag var en resursfördelning utifrån förutsättningar och behov, enligt OECD (2015) en så kallad kompensatorisk resursfördelning. Med andra ord skall resurser delas ut till kommuner eller skolor som har störst behov och sämst socioekonomiska förutsättningar. Enligt svensk lag är detta redan lagstiftat men görs i väldigt liten utsträckning, vilket Skolverket påpekade redan 2009. OECD uttrycker att PISA-testen konsekvent visat att socioekonomisk bakgrund har betydelse för skolresultaten i Sverige. Det är till exempel dubbelt så stor andel elever som anses socioekonomiskt missgynnade (se kap.4.2) och som visar på sämst resultat i PISA:s läsförståelseprov jämfört med elever som kommer från goda förhållanden.

Skolan är en viktig plats för elevers utveckling, inte endast på kunskapsmässigt plan men även det sociala och för identitetsbildandet. Skolverket konstaterar att ”det stora flertalet av kommunerna inte har någon tilläggsresurs baserad på socioekonomiska faktorer vare sig i förskola, grundskola eller fritidshem (Skolverket, 2009, s. 40).

Skolan har sedan länge ansetts vara en arena där elever fostras inom rättskänsla, ansvarstagande, tolerans och det sociala samspelet. En elev i årskurs 1–6 vistas cirka 27 timmar i veckan på skolan. Det är cirka 45 procent av elevens vakna tid och därför kan det tänkas att det blir extra viktigt att skolan utför sitt uppdrag på alla nivåer och att det finns tillräckligt med resurser för skolan att kunna utföra sitt uppdrag.

Var femte person som arbetar som lärare hade 2015 ingen lärarexamen och kunde därför inte få en giltig lärarlegitimation (Skolverket, 2015). Detta betyder att det finns en risk med att många som är lågutbildade eller utbildade, inte ser eleven utifrån samma pedagogiska perspektiv som en legitimerad lärare. Med det menas inte att en utbildad person inte når fram till en elev på samma sätt som en utbildad gör. Utan att de signaler som samhället sänder ut visar på att en utbildad lärare är mer värdefull än en utbildad. Det tolkar jag utifrån skillnader i lönesättningen och anställningsvillkor.

I föreliggande uppsats kommer inte någon tyngd läggas på vilken utbildningsnivå lärarna har. Ett motiv för uppsatsen är dock att belysa denna för att undersöka om det kan finnas en

skillnad i hur lärare utan utbildning använder begreppet förväntningar jämfört med lärare med utbildning. Det är endast för att undersöka om det finns skillnader i synsätt samt hur lärare talar, förstår och konstruerar begreppet förväntningar på sina elever beroende på i vilka sammanhang dessa lärare stött på begreppet, exempelvis i sina lärarstudier.

1.3 Syfte & Frågeställningar

Skillnaderna vad gäller likvärdigheten mellan skolor idag är dramatiska. Vad dessa skillnader beror på är som sagt många olika faktorer. En av dessa faktorer kan vara hur lärare använder språket som ett specifikt sätt att tala om och förstå olika fenomen på. Det vill säga det diskursiva sätt att framställa dessa fenomen som sedan reglerar vad som kan betraktas som sant eller falskt.

Genom utgångspunkt i lärares tal vill jag lyfta fram förväntningar på elevers prestationer som en av de viktiga faktorerna som kan vara bidragande till en ökad likvärdighet i den svenska skolan. Bortsett från de politiska och ekonomiska konjunkturen, så kan språkbruket spela en stor roll för självuppfattningen bland de drabbade eleverna samt deras identitetsbildning (Persson, 2012, s.127-130). Att undersöka hur lärare förstår, tolkar och konstruerar begreppet förväntningar på elevers prestationer kan skapa en förförståelse för varför olika lärare agerar på olika sätt, trots att det är mer än endast individens förståelse och språkbruk som styr en lärares handlingsutrymme.

Syftet med denna uppsats är att belysa lärares tal om relationen mellan förväntningar på elevers prestationer och elevernas socioekonomiska situation.

För att uppfylla syftet har jag formulerat två forskningsfrågor:

- Hur talar och förstår lärare begreppet förväntningar på elevers prestationer?
- Hur talar och förstår lärare om relationen mellan förväntningar på elevers prestationer från socioekonomiskt missgynnade förhållanden ?

1.4 Problemformulering

I detta avsnitt kommer jag att förtydliga och binda samman de samhällsfaktorer som anses ha stor påverkan till skolornas skillnader vad gäller likvärdig utbildning. Jag kommer inte att

fördjupa mig i samtliga faktorer jag presenterar mer än att belysa, undersöka och binda ihop en möjlig förståelse för hur ovannämnda indikatorer hänger ihop.

I Sverige har likvärdigheten sjunkit vad gäller skolors resultat (Skolverket, 2016a). En bidragande orsak är enligt Skolverket det fria skolvalet som innebär att resursstarka föräldrar flyttar sina barn till innerstadens skolor och de nyutvecklade friskolorna. Detta innebär att de elever som inte har resursstarka föräldrar blir kvar i samma skola och beblandas endast med barn med lika bakgrunder och förhållanden. På så sätt integreras barnen inte med olika kulturer, andra språk eller erfarenheter långt ifrån sina egna, vilket kan resultera i att eleverna tar efter varandra och skapar sin identitet utifrån grupptillhörighet och omgivningens förväntningar.

En annan anledning är enligt Skolverket (2015) bristen på kompetenta lärare med pedagogisk högskolexamen. Denna brist har visat sig vara större vid skolor inom socioekonomiskt utsatta områden, ett faktum som påvisas i en forskningsrapport utställd till Stockholm Stad (Bunar, 2015). Det svenska utbildningssystemet har misslyckats med att mobilisera lärartalangerna utifrån behoven som finns och där de behövs som mest. PISA resultaten (Programme for International student assesment) 2015 påvisar att elevers socioekonomiska bakgrund har fått en större betydelse för skolresultaten. Läraren har en viktig roll för kvaliteten på utbildningen (Hattie, 2012, s. 34).

- I läroplanen står det tydligt att skolan skall främja elevernas harmoniska miljö och att undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov (Skollagen 2010:800).

Blir inte behovet störst då på skolor som presterar sämre resultat? Läroplanens värden skall genomsyra hela skolans arbetssätt. Detta blir svårt att uppfylla när personalen har olika förhållningssätt till läroplanen och skolverkets regler. Jag menar att eftersom flera vikarier och övrig utbildad skolpersonal inte känner till de övergripande målen i läroplanen blir det naturligt att likvärdigheten gällande skolresultat utmanas markant. När det finns forskning som visar att det är svårt att locka behöriga lärare till skolor i socioekonomiskt missgynnade områden (Skolinspektionen, 2012: 40) behöver vi acceptera läget och istället arbeta med den obehöriga personalen och de vikarier som finns på dessa skolor. Just för att minimera gapet mellan skolresultaten på grund av lärarnas utbildningsgrad. All skolpersonal bör ha förväntningar på sina elever och dessa förväntningar behöver tydliggöras, främst för att säkerställa att vi pratar om samma sak. Kan vi börja prata om förväntningar med en gemensam

nämnare? Rektorer och skolledning kan behöva hitta rutiner för att säkerställa en lägsta nivå bland all personal oavsett skola och ort.

Skolan är en av samhällets viktigaste institutioner. Grundskolenivån är speciellt viktig eftersom det är här som grunden för fortsatta studier och högre utbildningar grundas (Bunar, 2001, s.18). Vidare beskriver Bunar (2001, s.19) hur differentiering kan uppstå på grund av varierade faktorer som till exempel vilket stöd en elev har hemifrån och den dagliga skolpraktiken där ibland lärarens förväntningar, språkvanor, språkbruk och vilka grader av uppmuntran som råder. Kopplat till ett helt bostadsområde eller en förort som är socioekonomiskt missgynnat (se kap.2.1) där många har samma språk, språkbruk och inte så mycket uppmuntran hemifrån betyder det att många av dessa barn har samma förutsättningar. Därmed visas vikten av att belysa fenomenet med begreppet förväntningar och vilka påföljder olika tolkningar av begreppet kan medföra vad gäller olika elevers i identitetsbildning. Det räcker inte att endast forska inom förväntningsteori och vilka resultat det medföra, det är viktigt att undersöka språkets och talets makt i användningen av begreppen eftersom diskurser producerar maktrelationer som påverkar handlingar och tankeföreställningar (Nilsson, 2008, s. 93).

Jag förtydligar och binder samman mitt syfte och problemformulering och utgår ifrån att språket definierar, konstruerar och positionerar aktörer i sociala praktiker samt vilka oerhörda påföljder i samhället i stort.

1.5 Avgränsning

Denna studie innefattar ingen djupgående redogörelse för varför individer förstår olika fenomen på olika sätt. Det kommer heller inte att redovisas vilka skillnader i skolresultat bland skolor inom socioekonomiskt missgynnade områden mer än att belysa bristen på lärarbehörig personal. Begreppet identitet är ett brett fenomen som kan studeras djupare vilket jag avgränsar mig ifrån i denna studie. Det gäller även för rollbegreppet. Vidare i studien kommer ingen detaljerad redovisning av vilka handlingar som kännetecknar en lärare med låga förväntningar respektive höga förväntningar samt vad som anses vara rätt eller fel.

2 Begreppsdefinition

I kapitlet nedan har jag valt ut de viktigaste begreppen jag anser är av relevans för föreliggande uppsats. Den definition som jag gör av begreppen är den som är i enlighet med de vetenskapsteoretiska utgångspunkterna för studien.

2.1 Definition socioekonomiskt missgynnad

Begreppet "socioekonomisk" är en variabel som ofta används som ett förklaringsbegrepp inom olika samhällsanalyser (SEI, 1982). Det beror på att begreppet socioekonomiskt missgynnad är kopplat till att beskriva skillnader rörande människors tillgångar och påverkan gällande resurser som makt, inkomst och social status (Jones, 1988, s.1). Några av de vanligaste indikatorerna på socioekonomisk position är social klass, ekonomisk klass, ägande av tillgångar, levnadsvanor, psykosociala faktorer och utbildningsnivå. När det talas om någon som är socioekonomiskt missgynnad menas att individen saknar någon av dessa indikatorer eller befinner sig i en lägre position. Socioekonomisk bakgrund definieras oftast utifrån föräldrars utbildning, inkomst, sysselsättning, hälsa och levnadsvanor.

Socioekonomiskt missgynnade eller utsatta områden refereras till förorter där mestadels av befolkningen utgörs av individer med låg inkomst, annan etnisk härkomst, lägre utbildning, hög arbetslöshet, höga bostadspriser och där kriminalitet är relativt vanligt förekommande.

Förorten, en plats som är utsatt och utanför stadens centrum, en representation för det som är annorlunda och avvikande. I studien utgår jag från definitionen av en socioekonomiskt missgynnad position enligt ovannämnda variabler som klass, ekonomiska tillgångar, familjeförhållanden och utbildningsnivåer (Bunar, 2001, 72 - 76).

2.2 Begreppet förväntningar

Vid sökning i en ordlista på begreppet förväntningar står det "väntar på" eller "hoppas på". Söker jag på synonymer står det förhoppning, väntan, beräkning, förmodan och betrakta som sannolik kommande utveckling. Förväntning är alltså något som man skaffar sig utifrån egna erfarenheter, olika regelverk och utifrån våra socialiseringsprocesser. Det finns olika typer av förväntningar beroende på i vilket sammanhang man använder begreppet. I denna studie undersöks talet om förväntningar på skolelever. Det finns förväntningar på beteenden, attityder, sociala samspel, på prestationer och resultat. Det finns olika grader av förväntningar. Det skrivs ofta om höga respektive låga samt positiva och negativa förväntningar. Sedan finns det rimliga och orimliga förväntningar.

Rimliga förväntningar kan vara att människor följer lagar, håller sina löften, uppträda respektfullt mot sina medmänniskor och tar ansvar för sina handlingar. Orimliga förväntningar kan vara att människor skall vara perfekta och fel fria, alltid veta vad andra tänker och att aldrig säga emot sina föräldrar.

I denna uppsats använder jag konstruktionerna höga och låga förväntningar eftersom det är den vanligaste konstruktionen som följer begreppet inom skolväsendet. Höga förväntningar innebär att individen klarar uppgiften och lite till, att individen kan nå ett uppsatt mål, att individen kan lära om ett beteende och att individer kan nå sina drömmar. Med låga förväntningar menas att individen inte klarar av en uppgift, inte har förmågan att lära sig, att komma i tid, att borsta tänderna och att inte sticka ut. De kognitiva utmaningarna uteblir helt eller är sällan förekommande.

I konstruktionen av begreppet förväntning så menar jag att det finns en koppling mellan den sociala struktur som råder i de faktorer som jag nämnde tidigare. Det vill säga lärarens pedagogiska kompetens, elevens sociala familj och hemförhållanden, lärandemiljön samt vilka strukturella resurser som finns inom sammanhanget, i detta fall skolan (Hattie, 2014).

Skolinspektionen beskriver i sin rapport ”En skola med tilltro lyfter alla” (Skolinspektionen 2012, s.12) vikten av lärarens höga förväntningar på sina elever och skolan som lärmiljö. Vidare förtydligas att lärare som har för låga förväntningar på sina elever misslyckas i att stimulera och utmana eleven till att utvecklas sitt lärande så långt som möjligt (ibid, s. 36).

Begreppet *tilltro* går att jämföras med förväntning, då tilltro innebär att det tillförs tro till en viss fråga eller uppgift, vilket även framkommer i de intervjuade lärarnas förståelse av förväntning.

När en lärare hyser tilltro för en elevs prestation eller förmåga kan det tänkas vara naturligt att den läraren då kommer att utmana och stötta eleven för att lyckas. Finns ingen tilltro kan det bero på faktorer där läraren upplever sig maktlös, exempelvis lågutbildade föräldrar.

Att ringa in och definiera vad begreppet *förväntningar* innebär utan att blanda ihop det med engagemang och entusiasm, har under lång tid varit en utmaning. Ofta kan det tolkas som att en lärare med högt engagemang även är densamme som läraren med höga förväntningar och lyckad skolundervisning. Det är dock viktigt att belysa lärarens egna förväntningar på sitt egna arbete och hur detta i sin tur kan spegla en högpresterande lärare och den lågpresterande läraren. Om en lärare redan dragit slutsatsen att hans undervisning inte kommer att påverka elevens inlärningsförmåga eller begåvning blir även resultatet därefter (Hattie, 2009, s. 35).

2.3 Identiteter och roller

En utgångspunkt i studien är att identiteter konstrueras genom upplevda erfarenheter samt upplevelse av tillhörighet eller genom avsaknad tillhörighet (Wenger, 2002). Av denna anledning kan identitet inte ses som ett stabilt tillstånd utan något som är under ständig utveckling och beroende av sociala förändringar och gemenskaper.

I definitionen av begreppet identitet och roll används Goffmans (Persson, 2012) perspektiv på social interaktion. Goffman var en nordamerikansk forskare som inriktade sig mot social interaktion mellan individer i olika sammanhang. Social interaktion är det som sker mellan individer i olika situationer i forma av ett samspel (Persson, 2012, s. 41). För att förstå Goffmans sociologiska perspektiv är det viktigt att förtydliga två existentiella förutsättningar som präglade Goffmans sociologi nämligen:

- Att individer alltid delar en social situation med andra
- Att vi saknar fullständig kunskap om de individer som vi samspelar med

Dessa två förutsättningar omvandlade Goffman till två sociologiska kunskapsproblem där det första är *definition av situationen* och den andra är *social information*. Begreppet *definition av situationen* handlar om hur vi människor försöker hantera och förstå vårt samspel med andra i olika situationer och det som blir ett avgörande redskap för det är just *den sociala informationen* vi läst av i en situation (ibid, s.14).

Begreppet identitet har oftast använts för att beskriva vem, vad eller hur en person är men även vem eller vad personen vill bli eller försöker vara samt vilken grupp personen tillhör eller vill tillhöra. Begreppet har sedan 1940-talet förändrats från att vara tillskrivet en person till att bli ett reflexivt projekt (Giddens, 1999, s. 45) vilket betyder att människan reflekterar och förändrar sig för att skapa en samstämmighet mellan sig själv och samhällsförändringen.

Individen frigörs från det tillskrivna, nedärvda och medfödda bestämningen av hennes sociala karaktär (...) individualisering består, kort sagt, i att förvandla den mänskliga identiteten från något "givet" till en "uppgift"-och ge aktörerna ansvaret för att utföra denna uppgift och konsekvenserna(inklusive biverkningarna) av sitt utförande (...).Moderniteten ersätter den sociala ställningens bestämning med en tvingande och obligatorisk självbestämning (Bauman 2002, s.176).

Vad gäller *rollbegreppet* används det för att beskriva individens relation till sin omgivning och bildar sitt aktörsamspel med andra, hans framträdande inför andra samt en funktion eller

en uppgift som personen har i sin helhet (Persson, 2012, s. 86-87). Jag redogör för Goffmans rollteori för att förtydliga dess användning samt hur det skiljer sig från identitetsbegreppet.

Det är i samspelet med andra som individen intar en roll, det vill säga att en roll gestaltas utifrån vilka förväntningar som finns i sammanhanget samt vilka förväntningar som sammanhänger med rollens position i en viss struktur (ibid, s.86). Goffmans rollbegrepp delar sig i två begrepp, funktionsrollen och interaktionsrollen (ibid, s. 84). Han menar att funktionsrollen fungerar som ett slags manus och bestämmer gestaltningen medan interaktionsrollen är den som uppstår i mötet och i samspelet med andra. Goffman beskriver (Goffman, 1961, s.139) hur individer ”vrider, vänder och skruvar sig” för att kunna förena sig med samhällets krav på värderingar, normer och sociala samspel.

Med hänvisning till exempelvis lärarrollen vet vi redan vad en lärare gör samt hur läraren bör uppföra sig. Rollen är inte tillskriven utifrån varje lärares individuella egenskaper och karaktär utan det finns en befattningsbeskrivning och gamla referenser där det framgår vad som förväntas av dig i yrkesrollen som lärare (Lgr, 2011, s. 15). Därefter kommer läraren att skapa sig erfarenheter igenom samspel med andra individer och situationer, för att på så sätt bilda sitt personliga framträdande som lärare och kompetensen att kunna växla mellan roller beroende på situationen. Läraryrket är en socialt etablerad roll och i de flesta fall finns redan en slags fasad som upprättats för de flesta sociala roller. När den oberoende individen intar en etablerad social roll kommer den att upptäcka existensen av stereotypiserade förväntningar och rutiner, som kan skapa svårigheter att utföra uppgiften (Goffman, 1959). Antingen förkastar individen rollen eller så tar den på sig en mask och lever sig in i rollen.

3 Ingångar till forskningsfältet

I detta avsnitt redovisas några tidigare forskningsarbeten inom området vilka jag bedömer har relevans för studiens riktning.

I litteratursökningen användes en slumpmässig sökning samt kedjesökning (Rienecker; Jørgensen, 2014, s.139). I sökorden fanns begrepp förväntningar, identitet, socioekonomisk drabbad, identitet, roller, aktörskap, lärande, PISA och OECD.

Första sökningen gjordes på Google, Libris, DIVA och Söder Scholar databas. Jag upptäckte brist på forskning gällande fenomenet förväntningar bland lärare. Den forskning som hittades gällande begreppet förväntningar från lärare på sina elever handlar mer om interaktionen i klassrummet, lärarens roll, elevernas beteenden eller hur didaktiken ser ut. Begreppet förväntningar används ofta inom ett fostrande och regelsättnings sammanhang. Klassrumsaspekten har haft en betydelse för intresset i studien eftersom jag vistats i miljön där begreppet förväntningar används, tolkas och förmedlas av läraren till eleven genom språket och beteendet.

Behovet av att uppmärksamma hur en lärare talar, förstår och handlar utifrån sin förståelse, står sig viktigt inom det pedagogiska fältet och ur ett samhällsperspektiv. Anledningen till det är att tolkning och förståelse lägger grunden för handlingen, i detta fall lärarens agerande i sin yrkesroll. I början av 1980-talet började forskningen studera lärarens tänkande från att ha fokuserat på lärarens personlighet och beteenden (Kansanen, 1999; Carlgren & Marton 2001). Intresset riktades mot lärarens tolkningar och berättelser (Kansanen, 1999, s. 58).

De studier som forskningen bidrar med utgår från skolutveckling och relationen mellan forskning och verksamhet samt mellan relationen lärare och forskare (Carlgren & Hörnqvist 1999, s. 77). Enligt professor Ingrid Carlgren (2005, s. 11–12) syftar forskningen till kunskapsutveckling medan utvecklingsarbete syftar till verksamhetsutveckling och på så sätt blir det svårt att skilja mellan forskning och utvecklingsarbete. Professorn menar att utvecklingsarbete är mer förknippat med fortbildning än som forskning vilket kan ses som en nackdel då forskningen bör nyttjas av lärare inom ett utvecklingsarbete.

Jag lyfter nedan två olika forskningsverk som beskriver förväntningar på olika sätt och hur en förutfattad mening av en elev har skapat ett visst förväntat resultat.

3.1 Tidigare forskning

Forskningen är inte entydig när det gäller effekten av höga förväntningar men John Hattie har i sin studie (Hattie, 2009, s. 238) understrukit att läraren har en avgörande roll för elevers prestationer. Läraren bör förvänta sig av alla elever även de som har det svårt för sig.

Den zeeländska forskaren vid namn John Hattie presenterade i boken ”Visible learning - A synthesis of over 800-MetaAnalyses relating to Achivement (Hattie, 2009). Det är en sammanställning av 15-års studier med närmare 400 sidor på internationella forskningsresultat på vilka faktorer som bidrar till elevens resultat och lärande. Syftet med denna bok var att samla 52 000 studier (innefattat 83 miljoner elever) som kan härleda till de faktorer som är nyckeln till ett framgångsrikt lärande. Analysen som redovisas i boken presenterar 138 olika framgångsfaktorer som delades in i sex olika huvudkategorier: eleven, hemmet, skolan, läraren, läroplanen och undervisningen. Studierna var baserade på kvantitativa metoder där skattningsformulär och enkäter användes för att mäta elevernas upplevelser av skolan, läraren och undervisningen samt kunskapsprov för att mäta elevprestationer. Testerna utfördes före påverkan, efter påverkan (det vill säga förändring) och sedan under en viss tid. Hatties ambition var att presentera en sammanhållande och konsistent förklaring till vad som påverkar elever studieprestationer. Hatties viktigaste budskap var att en skicklig lärare har en avgörande betydelse för elevers prestationer och betonar att en lärare bör förvänta sig framsteg av alla elever oavsett svårigheter och framgång (Hattie, 2009, s.163). En annan viktig upptäckt var att nästan vilka interventioner som helst kan göra skillnad för elevens inläring, speciellt om ribban är satt på noll. Hattie undersökte även i sin studie effekter av lärarens förväntningar på eleven. Frågan var inte ”har läraren förväntningar” utan ”har läraren felaktiga och vilseledande förväntningar som leder till avtagande inläring eller inlärningsvinster ” samt ” har lärare höga förväntningar baserat på vad eleven vet eller kan” (Hattie, 2014, s.115). Det som visat sig är att lärare som tror att prestationer är fasta och medfödda har svårare att uppnå prestationsvinster jämfört med de lärare som tror att prestationer kan ändras (ibid, s.115). Visible learning (Hattie, 2009) har fått stor betydelse för forskning och har utnämnts till ”Utbildningens heliga graal” av en inflytelserik brittisk tidskrift *The Times Educational supplement* (Hattie, 2009).

Det finns en del forskning inom förväntningsteori samt huruvida förväntningar påverkar elevers syn på sig själva. En av dessa forskningar är Pygmalion studien, *Pygmalion in the classroom*, (Rosenthal & Jacobsen, 1968) även kallad *Rosenthaleffekten* eller *försöksledareffekten*

(Sohlberg & Sohlberg, 2017, s. 99) som gick ut på att forskare utförde IQ-testet (Toga) på för elever i förskoleklass upp till åk 5 i en skola i USA. Rosenthal och Jacobsen publicerade forskningsresultatet år 1968 och betraktas idag som en klassiker inom förväntningsteori (Rosenthal & Jacobsen, 1968). Inför studien delgav inte forskarna de berörda lärarna informationen att de skulle utföra ett intelligens-test utan ett utvecklingstest för att se vilka som skulle utvecklas positivt eftersom de var "late bloomers" det vill säga de sent utvecklade. Forskarna såg då till att lärarna fick se felaktiga resultat och valde slumpartat ut vilka elever som var "late bloomers" och på så sätt mentalt kategoriserade lärarna in eleverna utifrån resultaten. Forskarna upprepade testerna vid ytterligare två tillfällen under de närmaste två åren och då visade resultaten visade att de elever som redan var kategoriserade som "late bloomers" ökade sina IQ-resultat i förhållande till den övriga gruppen. Utifrån forskningsresultatet kunde de båda forskarna dra slutsatsen att förutom resultat kunde även elevernas intellektuella mognad förändras av förväntningarnas grad (Rosenthal & Jacobsen, 1968, s. 20). Resultatet visade att lärarnas förväntningar hade skapat en självuppfyllande profetia och att lärarnas låga förväntningar blev verklighet. Idén om att lärarens förväntningar på elever kunde skapa en självuppfyllande profetia gav ett eko inom läraryrket och bidrog till att Pygmalioneffekternas inverkan uppmärksammades (Håkansson & Sundberg, 2012). Dock finns det forskning som menar att effekten av förväntningar är liten men att låga förväntningar hos lärarna grundar sig i de föreställningar om vilken bakgrund och grupp en elev tillhör. Två forskare har studerat detta förhållande och menar att vi alla har olika förväntningar (Jussim & Harber, 2005). En nödvändig fråga är huruvida det är så att graden på förväntningar påverkar individers resultat och utveckling och hur kan det i sin tur kan påverka samhället i stort?

Med bakgrund av mitt forskningsintresse där lärarens tal och förståelse av fenomenet förväntningar på elevers prestationer och rådande diskurser, samt hur dessa står i relation till elevers identitetsbildning, anser jag att min studie utgör ett viktigt bidrag för detta forskningsfält.

3.2 Grundskolans uppdrag

Skollagen (2010:800) fastställer att utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever skall utveckla och inhämta kunskaper och värden (Lgr, 2011).

I de skollagar och regler som finns i Sverige för att styra skolans verksamhet finns det samlat vad skolans värdegrund och uppdrag går ut på. Dessa lagar, regler och riktlinjer finns indelade i läroplanen för grundskolan, förskolan och fritidshemmet (2011) under rubriker som Normer

och Värden, Elevernas ansvar och inflytande, Kunskaper, Skolan och omvärlden samt Bedömning och betyg . Där emellan finns även övergripande mål som gäller för hela skolverksamheten. Styrdokumenten hjälper lärare och övrig skolpersonal att förstå sin yrkesövning och dess uppdrag. Att vara lärare i en skola innebär ett stort ansvar och i flera fall är arbetsuppgifterna svårdefinierade. Förutom undervisning följer fler andra uppgifter som faller naturligt inom ramen för en lärarens uppdrag.

Skolan skall främja elevers sociala och harmoniska utveckling. Skolan skall även stimulera att varje elev bildar sig och växer med sina uppgifter. En lärare skall till exempel förutom undervisningen ta hänsyn till varje enskild elevs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande (Lp 2011, s.14). Detta ställer krav på att läraren besitter den förmågan, personligheten och kunskapen som krävs för att uppnå skolans krav. En lärares uppdrag formuleras i skolans styrdokument såsom lagar och läroplaner. I sin yrkesutövning förbinder sig lärare att ta ansvar för elevernas kunskapsutveckling, stötta elevernas personliga utveckling samt främja för att eleven utvecklar ett kritiskt tänkande. Kvaliteten på skolans verksamhet påverkas av hur fördjupad och intresserad skolpersonal är inom sitt arbete. Hur tolkningen av de olika styrdokumenten görs avgör med stor sannolikhet hur en skola utformas.

I och med decentraliseringen blir tolkningsutrymmet stort för skolor och kommuner.

Likvärdighet är ett värde som alla skolor skall hantera (Thornberg, 2006). Olika politiska, ideologiska och pedagogiska uppfattningar påverkar och varierar hur tolkningen av begreppet likvärdighet utformas. Enligt en studie av grundskolelärares identitetsuppbyggnad (Irisdotter Aldenmyr m. fl, 2009) visar det sig att lärare som upplever sin roll som besvärlig och ansträngd ofta visar detta genom att talet i deras professionella samtal påverkas känslomässigt och de privata känslorna tar över . Jag vill poängtera hur betydelsefull en lärare är enligt ovanstående studiers resultat för elevens kunskapsutveckling och identitetsbildning.

4 Vetenskapsteoretiska antaganden & Metodologi

Begreppet ontologi tar sin utgångspunkt i det grekiska tänkandet och betecknar frågan om vilken eller vilka som är de grundläggande substanserna i omvärlden (Sohlberg & Sohlberg, 2013). Ontologi handlar om människans sätt att betrakta världen. Utifrån en ontologisk position med socialkonstruktionismen som ett synsätt kan studiens forskningsfrågor undersökas. Inom konstruktionismen menas det att sociala företeelser och deras mening skapas om och om igen utifrån sammanhanget och i samspel med andra. Inom ontologin så talas det om olika ytterpooler på perspektiv att studera ett fenomen utifrån (Sohlberg & Sohlberg, 2013, s.73). Konstrasterna mellan olika perspektiv blir tydliga om man ställer materialismen mot idealismen, det vill säga genom att se världen utifrån det materiella, fysiska och observerbara i motpol till det psykiska, själsliga och upplevda. Inom dessa perspektiv kan en känsla och ett agerande vara en följd av utveckling och nödvändiga konflikter som sedan blir en form av en vägvisning i livsstilen.

Epistemologi handlar om synen på kunskap. Existensen av kunskap kan inte förutsättas, det menade Descartes och Hume som byggde upp en kunskapsteori genom att tvivla och ifrågasätta vad kunskap är och vad som accepteras som säker kunskap. Utifrån epistemologiska utgångspunkter behandlar jag frågor som när vet jag att jag säkert vet något och i så fall hur grundar jag denna vetenskap?

Utifrån en liknelse som empiristen Locke formulerade, om att medvetandet vid födseln var som en ”tabula rasa” en tom tavla och inte förens ett barn mötte omvärlden och inhämtade informationen genom sina sinnen, som sedan inpräglas på den tomma tavlan för att vidare skapas till erfarenheter, blir utgångspunkter i studien. Med detta menas att ingen observation sker utan en förutfattad teori (Hyldgard, 2008).

4.1 Forskningsansats - Socialkonstruktionismen

Utgångspunkten i denna uppsats är socialkonstruktionismen, vilket innebär att uppsatsens syfte, teori och metod utgår från ett socialkonstruktivistiskt sätt att se på verkligheten och vetenskapen. Socialkonstruktionismen är ett samhällsvetenskapligt perspektiv. Inom socialkonstruktionismen förutsätter man att människan konstruerar sin omvärld och verklighet utifrån sin egna upplevelse i samspel med andra och av historiskt och kulturellt specifika föreställningar om världen (Winther, Jørgensen & Philips 1999/2000, s. 104). Detta sker i en konstruktionsprocess (Wenneberg, 2010, s. 70) där konstruktionen är en medveten handling.

Den sociala världen är konstruerad men karaktären är inte determinerad eller given på förhand utan konstrueras och upprätthålls genom sociala interaktioner (ibid, s.104). Utifrån detta perspektiv ses kvinna och man som olika kön men innebörden av kategoriseringen kvinnlighet och manlighet är något som är socialt konstruerade. Människan tillskriver sig själv och hans omvärld en betydelse och i den meningen kan vi sedan förstå och handla utifrån vår betydelse (ibid, s.150).

Burr (1995) skriver om att socialkonstruktionismen delas upp i olika nivåer; mikronivå samt makronivå. Enligt Burr är makronivån där språket inverkar som en uppbyggande makt som har sitt ursprung i sociala relationer, från sociala strukturer och institutionella handlingar. Vidare menar hon att mikronivån är där individen integrerar med andra människor och genom denna interaktion konstruerar en verklighet. Socialkonstruktionismen söker inte svar på frågor i sociala strukturer och i individer utan i den interaktiva process som vanemässigt sker mellan människor. Socialkonstruktionismens premisser har sina rötter i bland annat poststrukturalistiska teoribildningar. Inom poststrukturalismen anser man att ingenting finns utanför språket och att all verklighet är konstituerad av ord, det vi säger är verklighet är verklighet. Socialkonstruktionismen kritiseras för att dess uppfattningar är flytande och oklara. Där sociala identiteter och kunskaper är grupperade som kan leda till att vi uppfattar det som socialt regelbundet kan lösas upp (Hartman, 1998, s.140).

4.2 Teoretiska utgångspunkter

I detta kapitel redogörs för uppsatsens både teoretiska perspektiv samt den metodologiska grunden och det metodiska tillvägagångssättet.

Jag har valt att använda mig av diskursanalys som metod som en konsekvens av det socialkonstruktionistiska förhållningssättet då begreppet förväntning är en del av en diskurs, ”Ett bestämt sätt att tala om och att förstå världen” (Winther, Jørgensen & Philips, 1999/2000, s.7). Anledningen till att jag valt att redogöra för dessa två punkter i samma kapitel är att diskurpsykologi som teori är integrerad med diskursanalys som metod och följer oftast med varandra som ett paket, vilket gör det svårt att skilja dem åt. Jag kommer att inleda kapitlet kortfattat om socialkonstruktionismen och därefter redogöra för diskursanalysen. Inom socialkonstruktionismen är diskursanalys en väl använd metod.

Ett grundantagande i denna studie är att olika fenomen konstrueras utifrån hur vi människor talar, skriver, förstår och argumenterar fram det.

4.3 Diskurs som begrepp

En diskurs kan förstås som det sätt som vi talar och förstår en händelse eller en sak. Beroende på vem som talar om en sak och hans egna erfarenheter så får saken eller fenomenet en betydelse. En tonåring från storstaden kanske beskriver den senaste versionen av smart telefon som en banbrytande och en livsviktig uppfinning medan den äldre pensionerade generationen väljer att tala om en smart telefon i termer som hälsofara, stressframkallande och onödig teknologi.

A discourse refers to a set of meanings, metaphores, representations, images, stories, statements and so on that in some way together produce a particular version of events. It refers to a particular picture that is painted of an event (or person or class or class of persons), a particular way of representing it or them in a certain light (Burr, 1995, s. 48).

Börjesson och Palmblad (2007, s.13) definierar begreppet diskurs som ett *bestämt sätt* att förstå och tala om världen. Genom att lägga betoningen på *ett bestämt sätt* visar det på att det finns ramar för vad som är tillåtet att beskriva ett fenomen utifrån (Whinter Jørgensen & Phillips, 2000, s. 8).

Begreppet diskurs får olika innebörder beroende på vilken vetenskaplig tradition det betraktas utifrån. För Foucault (1993) var diskursbegreppets gestaltare och var den som utvecklade både teorin och begreppet genom sina empiriska undersökningar. Utifrån de socialkonstruktionistiska premisserna anser Foucault att sanningen är en diskursiv konstruktion och att sanningen skapas inom en diskurs igenom social praktik med andra. Foucaults mål var att identifiera vilka anledningar som låg till grund för att olika epoker definierar och strukturerar samma fenomen på olika sätt.

Foucaults syfte var att klargöra vilka regler som existerar när individer pratar om olika fenomen, vad som får sägas och vad som absolut inte får sägas. Hur dessa gränser skapas och vem bestämmer vad som får sägas var en del av hans fokus. Foucault sätter även maktbegreppet i fokus i förhållande till hur en diskurs utvecklas eller blir till. Han menar att makten konstituerar diskurser, kropp, kunskap samt subjektiviteter.

Makt och kunskap anses förutsätta varandra (Whinter Jørgensen & Phillips, 2000, s.20) och ger konsekvenser för vad som sedan blir vår syn av sanningen. Ju fler människor som deltar i en diskurs desto mer makt har dessa människor att sortera in ett fenomen inom ett visst diskursivt fält eller en specifik diskurs som därefter kommer att påverka vår syn på sanningen.

Foucault är en av de mest inflytelserika teoretikerna inom diskursanalys och poststrukturalismen. Han ville visa att historien inte var beständig och de strukturer som någon annan konstruerat inte behöver vara detsamma i framtiden. Nyckelbegrepp som Foucault använde sig av var skillnad och makt. Foucault såg på historien som en serie av skillnader och intresserade sig för hur man kunde definiera ett fenomen på olika sätt under olika epoker. Han ansåg att historien var som ett lager av idéer och att dessa sedan skulle plundras istället för att bevara.

Foucault beskriver diskurs som en social praktik som yttrar sig genom tal och skrift. Ju mer makt en person har desto mer kan hen påverka diskursen. Det betonas att diskursen i samspel med andra diskurser bidrar till den sociala världen (ibid, s. 37). Syftet för Foucault är inte att ifrågasätta sanningen utan att undersöka förutsättningarna för den.

Med utgångspunkt i detta perspektiv bedrivs studien. Genom att analysera hur kraften bakom individens förståelse för ett fenomen i sin tur styr individens sätt att handla och se sin omvärld synliggörs meningsfull information.

4.4 Diskurspsykologi

För att besvara studiens forskningsfråga kommer jag att använda mig av diskurspsykologisk analys. Diskurspsykologin som ett angreppssätt ser texten och talet som konstruktioner av omgivningen som sedan formas i en social praktik. Diskurspsykologin vilar på den social konstruktionistiska grunden att jaget inte är isolerat utan som socialt (Bergström & Boréus, 2005, s. 105). Jaget skall alltså inte studeras som ett enskilt objekt utan som något under ständig förändring.

Inom den diskurspsykologiska analysinriktningen anses tal som handlingsorienterat och något som produceras i särskilda situationer i vissa syften. Tanken är här att empiriskt analysera de kontexter där talet konstrueras skiljer sig detta angreppssätt från Foucaults och Laclau & Mouffes diskursteorier eftersom de inte betraktar den sociala interaktionen.

Jonathan Potter och Margaret Wetherells arbete har spelat en central roll för uppkomsten av diskurspsykologin. Deras bok *Discourse and Social Psychology* (1987) erbjuder många användbara forskningsredskap och omfattande empiriska undersökningar inom diskurspsykologin. Generellt sett fokuserar diskurspsykologin dels på språket, men även på den psykologiska presentationen av språket. Viktigt är dock att poängtera att diskurspsykologer *inte* intresserar sig för de psykologiska bakomliggande mekanismerna som kan vara orsakerna till

varför något sägs. Diskurspsykologer intresserar sig istället för vad språket kan ge för mentala uttryck. Alltså anses inte diskurspsykologin vara en avspegling för kognitiva processer (Whinter Jørgensen & Phillips, 2002, s.13).

4.5 Diskursanalys

Diskursanalys hjälper oss att förstå språkets roll för hur vi förstår och konstruerar världen. Genom språket skapar vi bilder och delar upp det som är bra och dåligt (Thornberg & Fejes, 2015, s. 91). Språket gör saker som skapar en effekt av hur vi ser på lärare, elever och övriga sociala situationer. Hur ett ord formas beroende på hur det sägs, var det sägs, vem som säger det och i vilket sammanhang, kommer att ge olika effekter för olika individer. Därför är diskursanalys en viktig metod som kan synliggöra språkets kraft. Dock finns det viktiga saker som finns utanför diskurser och inte fångas med i en diskursanalys. Det kan till exempel vara känslor, erfarenheter, kroppsspråket, människans handling samt det materiella läget.

Diskursanalys i sig är ett begrepp med många olika definitioner, innebörder och traditioner (Thornberg & Fejes, 2015, s.92). Den är ingen enhetlig analysmetod men en metod att dekonstruera texter med. Till text räknas intervjuer, observationer, bilder, böcker, begrepp, artiklar etcetera.

Vivien Burr har enligt Whinter, Jørgensen & Phillips (2000) fyra premisser som binder ihop det diskursiva fältet och de olika inriktningar som ingår inom det:

- Vi skall ha en kritisk inställning till självklar kunskap, vår kunskap av världen kan inte betraktas som en objektiv sanning.
- Vår kunskap om världen är alltid historiskt och kulturellt konstruerad. Därför är vår uppfattning och representation av världen historiskt och kulturellt specifik och bevarat i ett mönster.
- Vårt sätt att uppfatta världen skapas och upprätthålls i sociala processer. Kunskap frambringas genom social interaktion där vi konstruerar gemensamma sanningar och förhandlar om vad som är sant och falskt.
- I en bestämd världsbild vissa former av handlingar men i andra onaturliga. Olika sociala världsbilder leder till olika sociala handlingar och den konstruktionen inom det sociala får sina konsekvenser.

Denna metod hävdar att vårt tillträde till verkligheten alltid sker genom språket. Det finns olika typer att angripa en diskursanalys på. Jag kommer inte att redogöra djupare för dom alla men kort beskriva tre av de främst använda.

Inom *diskursteori* anses att ingen diskurs är för evigt bestämd utan ständigt omformas när den kommer i kontakt med andra diskurser (Whinter, Jørgensen & Philips, 2000, s.13).

Diskursteorins utvecklare var Laclau & Mouffe ansåg att sociala fenomen aldrig blir totala eller färdiga. Det finns ingen entydighet av betydelser utan de är alltid i en social strid.

Kritisk diskursanalys är ett kritiskt angreppssätt som härstammar från lingvisten Norman Fairclough. Den kritiska diskursanalysen är politiskt engagerad i sociala förändringar. Den har för avsikt att klargöra den diskursiva praktikens roll i konstruktionen och upprätthållandet av den sociala världen samt de ojämlika maktförhållandena (Bergström & Borèus, 2005, s. 321).

Fairclough har i diskursbegreppet ställt upp en tre dimensionell modell som inkluderar *diskurs som text*, som *social praktik* och som *diskursiv praktik*. Med diskursiv text menas hur texter konsumeras och produceras, med social praktik menas hur den kommunikativa relationen är förbunden med texten som är den diskursiva praktiken.

Jag kommer inte att redogöra djupare för den kritiska diskursanalysen och diskursteorin. Med utgångspunkt i diskurspsykologin kommer jag att analysera mitt material.

5. Metod & Material

I föregående avsnitt presenterades och diskuterades de metodologiska och vetenskapsteoretiska grunder som studien utgår ifrån. I detta avsnitt kommer jag att redogöra för den forskningsmetod jag använt mig av i studien samt en redogörelse för mitt val av datainsamlingsmetod.

5.1 Val av metod

För att få tillgång till studiens frågeställningar har jag valt en kvalitativ metod i form av semistrukturerade intervjuer. Syftet med intervjuerna är att få syn på lärarens tal om förväntningar, vilka erfarenheter som ligger till grunden samt vilken förståelse lärare har för studiens forskningsfrågor. Det empiriska materialet består av fyra intervjusamtal (Se Bilaga 1).

Semistrukturerade intervjuer går ut på att forskare ställer frågor utifrån ett redan förbestämt schema (Thornberg & Fejes, 2015, s. 151). Metoden börjar oftast med öppna frågor för att sedan smalna ner frågorna. Genom att anpassa frågorna utifrån intervjupersonens miljö, situation och bakgrund kan de utvecklas och modifieras om det skulle behövas. Enligt Thornberg & Fejes är det viktigt att etablera bra kontakt med informanterna så de känner sig trygga i början (ibid, s. 152). Allmänt är den direkta intervju metoden ett bra sätt att få en intervjuperson att slappna av och känna sig mindre utsatt, vilket leder till en öppnare dialog. Till skillnad från exempelvis telefonintervjuer eller enkätintervjuer är möjligheten till att skapa en tillitsfull relation till respondenterna större i ett möte ansikte mot ansikte (Bryman, 2008). Det blir också lättare att skapa en god stämning genom att använda leenden och ögonkontakt.

5.2 Urval och Avgränsningar

Det finns olika sätt för en forskare att närma sig en lärares informella tal i samband med olika interaktioner. Ett alternativ hade varit att observera, dokumentera eller lyssna till lärares tal i ett personalrum. Detta förfaringssätt hade kunnat generera ett enormt material att studera och analysera men eftersom jag har ett specifikt forskningsintresse ansåg jag att min utvalda intervjuemetod ger möjligheten till fördjupning.

Inför valet av skola sökte jag en skola som skulle vara belägen i ett socioekonomiskt missgynnat område. Anledningen till detta var min nyfikenhet på relationen mellan elevens sociala bakgrund och de förväntningar som finns på eleverna vilket ledde mig till att undersöka lärarnas tal. Den utvalda skolan är en tidigare arbetsplats och jag kände till en del av den personalgrupp som arbetade vid skolan, dock har jag ingen närmare relation till de utvalda intervjupersonerna. Eftersom jag kontaktat informanter i min närhet har jag då tillämpat ett målinriktat och bekvämlighetsurval (Bryman, 2008, s. 190 - 194).

En önskan var att intervjua två behöriga lärare samt två obehöriga eller vikarierande lärare. Anledningen till detta var att försöka få med ett urval som representerar skolan idag då det är en stor andel obehörig och utbildad personal som arbetar där. I flera fall inom arbetslivet tolkas och förstås begrepp utifrån egna erfarenheter, alltså tänker jag att en behörig lärare som studerat lärarutbildningen har stött på begreppet förväntningar i olika ämnesstudier och kanske lärt sig vända och vrida på begreppets innebörd. Av samma anledning var det intressant att se hur de båda grupperna förstått begreppet. Ett önskemål var även att intervjua lika många manliga som kvinnliga lärare vilket uppfylldes. Intervjupersonerna var två kvinnor och två män.

Samtliga intervjupersoner har arbetat med undervisning i mer än fem år och alla har erfarenhet från arbete vid andra skolor. Lärarna har olika utbildningsbakgrunder men samtliga, utom en person, är mentor till varsin klass. Med mentor menas att personen, förutom rektorn, är ansvarspersonen i klassen. Här följer en kort presentation av intervjupersonerna. Jag väljer med avsikt att inte beskriva dem detaljerat då det blir lättare att identifiera dem.

Ip 1 är i övre medelåldern och har arbetat som lärare och undervisat i ämnet i över 12 år. Läraren hade tidigare arbetat på olika skolor med olika resurser och menar att det kan skilja sig mycket mellan skolorna även om de är belägna inom samma kommun. Vidare saknar intervjupersonen en lärarlegitimation men har en annan relevant utbildning inom ämnet. Ip 1 har alltid önskat att arbeta som lärare och brinner för att lära ut sina kunskaper, främst inom det praktiskt estetiska skapande området.

Ip 2 är legitimerad lärare och arbetat som lärare i sex år. Läraren har tidigare arbetat på en annan skola där majoriteten har varit etniskt svenska barn, boende i ett välbärgat villaområde. Denna lärare är mentor och klasslärare för en lågstadielklass i de lägre åldrarna. Det fanns ingen speciell önskan om att bli lärare utan läraren valde yrket på grund av de behagliga

arbetstiderna. Vidare beskriver läraren detta som ett av de bästa valen i livet och har ett stort engagemang för sitt arbete.

Ip 3 är en obehörig lärare för en lågstadielklass. Läraren har utövat yrket i drygt 10 år och på olika skolor med olika elevunderlag. Anledningen till valet av läraryrket menar ip 3 låg i passionen för den naturliga ledarrollen och möjligheten att få lära ut sina kunskaper. Av egna erfarenheter från skoltiden så refererar ip3 till lärare som oftast var sura och ilska. Detta bidrog till att ip3 byggde upp en rädsla för att utvecklas till den typen av lärare som denne avskydde så mycket.

Ip 4 är utbildad ämneslärare och undervisar i specifika ämnen. Ip 4 är i 30 årsåldern och har arbetat som lärare i ungefär 4 år. Läraren har även arbetat på andra skolor dock inom liknande område. Ip 4 valde att utbilda sig till lärare efter egna positiva erfarenheter av lärare och de goda relationer som byggdes till lärare under uppväxtåren. Relationen mellan elev lärare är väldigt viktig för ip 4 och menar att det inte bara handlar om rollen att lära ut.

5.3 Tillvägagångssätt

Jag valde att utföra studien i en förortsskola belägen i ett område med ett elevunderlag där majoriteten har utländsk etnicitet och en missgynnad socioekonomisk sammansättning. Med utländsk etnicitet avses elever med två utlandsfödda föräldrar.

Till att börja med skickade jag ut ett samtyckesbrev till skolans rektor, där det framgick vad studiens syfte och upplägg var (Bilaga 1). Jag tog kontakt med en tidigare arbetsgivare på en F-9 skola, belägen i en förort belägen söder om Stockholm. Biträdande rektorn på skolan hjälpte till att boka in intervjutid med två av lärarna och jag själv kontaktade de övriga två via email (Bilaga 2). Samtliga intervjuer ägde rum på personalen arbetsplats under deras arbetstid.

Informanterna intervjuades en och en utifrån en förutbestämd intervjumall och hade inte tagit del av intervjufrågorna före intervjutillfället. Dock hade ett par av personalen blivit informerade av rektorn om vad som var syftet med studien samt att begreppet förväntningar stod i fokus. Intervjun startade med ett par öppna och generella frågor för att få personalen att slappna av för att sedan ställa mer djupgående frågor. I de fall, när intervjupersonen svarat utanför frågan men då svaret fortfarande var intressant för studien, ställdes en

uppföljningsfråga som inte var förplanerad för att komma talets mening närmare som är en del av det diskurspsykologiska angreppssättet. Det återkommer jag till i mitt analysavsnitt. Samtliga intervjuer inspelades med hjälp av mobiltelefon. Intervjuerna varade i 30 - 45 minuter. Vid ett par tillfällen blev vi avbrutna då personal behövde uträtta mindre ärenden i det rummet vi satt i. Jag upplevde dock inte detta som störande för själva intervjun. Vid dessa tillfällen pausades inspelningen av intervjun och jag återupptog frågan genom att summera tidigare svar och ställa om frågan.

Under två av intervjuerna gjorde jag anteckningar, främst då intervjupersonen använde en kommentar eller påstående som jag ansåg kunde vara lämpligt som citat eller överbryggar i uppsatsen. Jag antecknade även när en av lärarna visade mig ett arbete som eleverna hade skapat eftersom detta var en handling som jag observerade och inte syns vid en inspelning. Även vissa gestikulationer har antecknats för att det i vissa fall kan förstärka meningen i det som sägs.

5.4 Databearbetning

Analysen och tolkningen av materialet har huvudsakligen skett utifrån studiens frågeställningar med en diskurspsykologisk metod, det teoretiska ramverket och tidigare forskning.

Inom den diskursanalytiska ansatsen är det viktigt att mellan det betydelsefulla och det är trivialt i mängden data (Thornberg & Fejes, 2015, s. 35). På så sätt har jag fokuserat på det som jag ansett varit relevant för mina frågeställningar och det som undersöks.

Materialet har transkriberats ord för ord och finns i forskarens besittning. Därefter bearbetades texten och transkriptionerna. De nyckelord och meningar som ansågs vara av relevans för studien skrevs ut. Kategorier och teman markerades. Utsagor, oväntade tankar och upprepningar från intervjupersonerna studerades extra noggrant och även dessa skrevs ut eftersom det inom diskursanalysen är det naturliga i språket som utgör diskursen.

Intervjupersonernas svar presenteras utifrån det som förenar och skiljer svaren åt. Inom diskursanalysen ses allt material som utsagor som kan återspegla verkligheten (Thornberg & Fejes, 2015, s. 95). Samtliga lärare var medvetna om att jag skulle spela in intervjuerna samt eventuellt föra anteckningar. Det bearbetade intervjumaterialet presenteras i studiens resultatdel som uppdelats efter frågeställningarnas teman. Lärarnas svar analyseras utifrån teoriavsnittet.

5.5 Etiska överväganden

I samband med min studie har jag följt de fyra övergripande etiska huvudkraven enligt forskningsetiska vetenskapsrådet för just samhällsvetenskapliga studier.

Nyttjandekravet, informationskravet, konfidentialitetskravet och samtyckeskravet är några av de viktigaste och mest grundläggande etiska principer enligt ovan. Jag har informerat samtliga deltagare om studiens syfte och upplägg för att erhålla samtyckeskravet. Deltagarna informerades även om att intervjuerna skulle raderas efter att de uppfyllt sitt syfte. Inför intervjuerna behövdes informanternas samtycke om att delta i intervjuer. En viktig uppgift var att på ett begripligt och tydligt sätt informera om undersökningens syfte, upplägg samt vilken institution som den utförs ifrån för att uppfylla informationskravet.

Utifrån konfidentialiteten har det varit viktigt att jag av anonymiserat all data redan vid transkriberingen och lagrat informationen så att ingen obehörig får tillträde till den.

6 Resultat

I resultatdelen presenteras resultaten i tre kapitel som bygger på diskursanalyser av lärarnas utsagor. I det första kapitlet behandlas lärarnas tolkning och förståelse av begreppet förväntningar på elever. Här är målet att presentera diskursiva särdrag av begreppet förväntningar inom skolans sammanhang. I det andra kapitlet beskrivs hur läraren talar om hur graden på förväntningar som en påverkansfaktor till elevens identitetsbildning. Det tredje kapitlet berör hur lärare talar om relationen mellan förväntningar och elevers identitetsbildning. För att påvisa de mönster i informanternas språkbruk som ledde till identifieringen av två diskurser som genomsyrade det empiriska materialet presenteras informanternas svar som är av relevans.

6.1 Hur lärare talar om förväntningar

I detta kapitel redovisar jag hur lärarna talar och visar förståelse för begreppet förväntningar. När den frågan ställdes fick jag i samtliga intervjuer upprepa och specificera vad för typ av förväntningar jag menade och på vem. Det som var tydligt i samtliga intervjuer var att det finns olika typer av förväntningar och dessa kan se olika ut beroende på vilket sammanhang de existerar inom.

När lärarna talar om förväntningar samt relationen mellan förväntningar och identitetsbildning är det framför allt två diskurser som framträder tydligare *prestationer/resultat* och *relationer*.

Jag frågar vad begreppet förväntningar på elever innebär för läraren.

Ip2 svarar bestämt på frågan och formulerar sitt svar utan att fundera så mycket över det.

Förväntningar för mig är ett positivt begrepp. Det är någonting som jag skapar utifrån normer, mina värderingar, mina tankar och också någonting som jag skapar tillsammans med mina elever. En förväntning kan vara så mycket olika saker, jag har förväntningar på hur de ska bete sig mot varandra, jag har förväntningar på hur de ska prestera kunskapsmässigt(...)eh..och dom förväntningarna bygger ju på läroplanen ,för att vi har mål att uppnå. Eh..jag har förväntningar i hur de bemöter mig och dom har förväntningar i hur jag bemöter dom. Vi är ju alla i det här klassrummet med olika förväntningar. Det gäller att man är tydlig med dom här förväntningarna så att alla vet...vad förväntas av mig. (Ip2)

Pronomen för *mig* visar på att intervjupersonen är medveten om att förväntningar kan ha olika innebörder för olika personer och på så sätt vill läraren markera vad förväntningar innebär för just läraren själv.

Vidare talar intervjupersonen om att det finns andra i skolan som kan ha andra förväntningar på eleverna än de som lärarens själv har på sina elever. Till exempel finns det förväntningar på hur de skall uppföra sig i matsalen eller ute på skolgården. Dessa förväntningar ställs av den personal som befinner sig inom det sammanhanget och det kan ju skilja sig från vad läraren förväntar sig. En kökspersonal kanske ställer krav på att alla elever ställer in stolen och torkar sin plats noga och som lärare kanske man släpper detaljen med att ställa in stolen, uttrycker ip2.

Jag frågar om skolan eller ledningen arbetat med begreppet förväntningar på arbetsplats konferenser och på det svarar ip 2 ”nej”. Anledningen till att jag ställde den frågan var för att undersöka vilka förutsättningar skolans personal får för att förtydliga, fundera och reflektera begreppets innebörd inom den pedagogiska verksamheten.

Inom diskursanalysen får vi hjälp med att förstå språkets roll och hur vi därmed skapar vår verklighet (Bolander & Fejes, 2015, s. 91). Genom att personal tillsammans kan få möjligheten att reflektera över hur de själva och andra kollegor använder begreppet förväntningar, kan detta synliggöra vilken verklighet och bild de skapat av begreppet (ibid, s. 92).

Läraren beskriver även hur förväntningar på elever kan vara olika beroende på sammanhanget och uppgifterna. Intressant är även att hen kopplar förväntningar till något som skapas, inom den egna sfär men även i samverkan med gruppen.

Prestationer! Man har förväntningar på att någon skall klara något (...)du måste ju visa upp ett slags resultat. (Ip3)

Intervjupersonen uttrycker att det är relationen till sina elever är viktigast. Möjligheten att kunna föra diskussioner och utbyte av tankar och idéer är en del av hens ambition i sin lärarroll.

Begreppet förväntningar på elever får ip3 att tänka på prestationer och resultat. Någon skall klara av att utföra något och det är vad förväntningar innebär fortsätter ip3. Intervjupersonen anser att en lärares förväntningar bör vara individuella och menar att alla barn kan olika mycket och refererar till elever som är väldigt aktiva på lektionerna men att det kan låsa sig vid ett provtillfälle. Detta blir då ett resultat av ett förlegat skolsystem menar läraren.

Ip3 visar ett tydligt missnöje över skolans bedömningssystem i form av nationella proven och menar att bedömningen sker endast utifrån resultatet och inte helheten. Jag frågar då vad hen menar med helheten. Ip3 svarar att det kan handla om en dagsform eller en känsla av press vid

utförandet av dessa test och uttrycker en djup oro över att en lärare skall tvingas bedöma en elev utifrån just den specifika dagen. Det är enligt läraren inte rättvist. Att lärare skall sätta betyg utifrån ett provresultat och strunta i förmågor som elever utvecklat under året är ett tecken på att lärare inte orkar.

Ip 3 är fast besluten till att lärare inte kan ställa samma förväntningar på alla barn. Läraren gör ett försök att minnas ett av Einsteins berömda uttryck

Om man ska testa en fisk genom att få han klättra i träden så kommer han för evigt tro att han är dum. (Ip3)

och uttrycker att det är samma princip i skolan. Ingen annanstans i samhället förväntas att alla ska vara lika varför ska det vara så i skolan, menar ip3.

Det är ju här man ska lära sig tänka outside the boxes (Ip3)

(...) att man väntar sig något tillbaka....att man ska få någonting tillbaka. Det man ger dom det vill man få tillbaka. Att man sätter upp mål och de når dom. Förhoppningsvis det man ger dom, det får man tillbaka...men utöver dom här målen och sånt som barnen ska klara, som man förväntar sig av dom, så tycker jag att det är mycket relationer. Det är mycket ge och ta när man jobbar med barn. Man måste kunna bjuda på sig själv, man får det tillbaka, samtidigt ska dom kunna förstå när man är hård...men nu pratar jag ju utöver målen. Det är klart att jag förväntar mig att alla ska gå i mål, på ett eller annat sätt ska alla upp i det där trädet. (Ip 4)

Intervjupersonen uttrycker att lärare bör förvänta sig av sina elever att de skall klara målen som finns i läroplanen men utöver det så är det viktigt att bygga relationer med eleverna. En lärare bör ha förmågan att balansera mellan att bjuda på sig själv samt att vara reserverad i situationer som kräver det, uttrycker ip 4.

Med detta i bakgrunden kan resultatet likställas med Hatties (2014, s. 176) budskap om att en skicklig lärare skall kunna balansera sina förväntningar mot vad elevens förmåga visar och bygga upp positiva relationer till sina elever för att främja för positiva studieresultat.

Ip 4 anser att läraren kan ställa samma förväntningar på alla barn men på olika sätt. Vissa elever har det lättare och vissa har det svårare men förväntningarna bör vara de samma.

På frågan om hen anser sig själv ha höga förväntningar på sina elever ställer hen frågan tillbaka

”Vad är höga förväntningar?” (Ip4)

”Vem säger vad som är höga eller låga förväntningar?” (Ip4)

Har människor för höga förväntningar så menar läraren att det kan synas på resultatet, att de i så fall inte skulle klara av det som förväntas.

”Det är dock viktigt att inte ställa ribban för högt man kan förlora många på vägen”, fortsätter ip4.

Det är många aspekter som spelar in här. Under samtalets gång förtydligar läraren att elevens socioekonomiska position påverkar hur lärare bör ställa sina förväntningar och menar på att det ibland behöver ske på andra sätt. Vilka andra sätt utvecklas inte av läraren just i denna fråga men blir mer tydlig senare. Då menar läraren att om eleven har föräldrar som inte pratar svenska då kan det inte ställas så höga förväntningar.

Utifrån denna förklaring kan det tänkas att läraren redan skapat sig en verklighet för vad som är höga och låga förväntningar men att det blir svårt att sätta beskriva det i ord.

Inom diskursanalysen så får vi syn på hur ordet sägs, i vilket sammanhang det benämns, vilka verkligheter det skapar och vilken effekt det kan på den som anses vara den bättre eller den sämre (Bolander & Fejes, 2015, s.93).

Ip1 uttrycker att det finns olika typer av förväntningar för olika sammanhang och i samspel med eleverna. Det som framstår vara en viktig faktor för att en elev skall lyckas med att leva upp till förväntningarna är hur dessa förväntningar förtydligas och understöds.

Ip1 anser att det är viktigt att ha höga förväntningar på sina elever som en anledning till att driva framåt. Läraren uttrycker dock att dennes höga förväntningar endast ställs på de äldre eleverna i högstadiet. Detta uttrycker läraren genom att utmana eleven mer i form av motfrågor och diskussioner. En förväntning som alla lärare bör ställa på sina elever är grundkunskaperna. Dock anser läraren att det inte går att ställa samma förväntningar på alla elever. Intervjupersonen vidareutvecklar sitt resonemang och menar på att alla elever inte har förmågan att prestera inom alla områden.

Ett skapande, man återskapar något av något annat (Ip1)

Detta är svaret som formuleras på vad begreppet förväntningar innebär för läraren själv.

Samtidigt som läraren pratar lämnar hen sin plats och visar upp ett föremål som eleverna skall prestera och svarar sedan på frågan.

Läraren förtydligar att förväntningarna på eleverna i denna skola inte skiljde från andra skolor. Varför läraren inflikade med denna kommentar var oklart.

Gemensamt för alla intervjupersoner är att de har delat upp *förväntningarna* i mått som *höga*, *låga* och *rimliga*.

Att ha höga förväntningar på sina elevers prestationer anses vara bra och låga anses som dåligt. Detta är en föreställning och ett uttryck som var återkommande i lärarnas tal. Jag antar att detta är en del av en diskursiv praktik som fått fotfäste inom skolan som institution. Utifrån Foucault antagande där han menar att ett specifikt språkbruk skapas inom ramen för ett speciellt område (Neumann, 2003, s. 17) är höga förväntningar något som utvecklats inom ramen för skolan och lärarens uppdrag. En bra lärare bör ha höga förväntningar på sina elever (Skolinspektionen, 2010:1284) och det är uppenbart att lärarna är medvetna om detta genom sina utsagor.

Utifrån att diskursen etableras som en totalitet och reducerar möjligheter så blir detta en social konstruerad problematik om någon som har låga förväntningar på en elev samtalar med sina kollegor om detta. Det upprätthåller och formar en social identitet. Fairclough understryker (Fairclough, 1993, s. 26) att diskurser konstruerar, formar och upprätthåller sociala identiteter.

Det tycks finnas en skoldiskurs som är relaterad till *mål* och *prestationer* när begreppet förväntningar dyker upp i samtliga lärares samtal.

6.2 Relationen mellan förväntningar och identitet

Samtalen fortsätter och belyser lärarnas tal om förväntningarnas relation till elevens identitetsbildning. Jag frågade, anser du att det finns en relation mellan förväntningar och elevernas identitetsbildning, berätta hur du tänker.

Ja det tror jag, eftersom eleven får en känsla av att lyckas att skapa något om den uppnår det som förväntas och då måste det ju påverka till en positiv självbild. (Ip1)

Ip1 vidareutvecklar sitt resonemang med att hon tror att alla kan, bara eleverna tror på sig själva. Hen utvecklar sitt uttalande om att eleven inte tror på sig själv och säger jag kan inte.

” ja, om en elev säger jag kan inte, gör åt mig....om jag skulle göra åt dig så gör jag dig en björntjänst och då slutar du kämpa och det vänjer dom sig vid”(Ip1)

Läraren delar in eleverna i de som tror på sig själva och de som inte tror på sig själv och menar att detta påverkar den egna självbilden. På så sätt påverkar det hur eleven bildar sin identitet.

Ip2 instämmer med att det finns en koppling mellan graden av förväntningar och elevens självbild som en del av identitetsbildandet.

Ja självklart! Absolut, det tror jag, att det finns en koppling. Därför att om du känner och ser att du klarar av något mer än vad du tror, du får du en starkare självbild och tror på sig själv men om en person oftast får höra att den kommer att bete sig på ett visst sätt eller att den förväntas bete sig på ett visst sätt, så kommer den att göra det också. När jag ställer höga krav så vet jag ju att dom klarar av det och när dom lyckas så blir dom, liksom... WAO, och får bättre självförtroende. (Ip2)

Båda lärarna talar i termer som starkare självbild och tro på sig själv som en del av identiteten. Det finns dom som har en stark självbild och de som kan få en starkare självbild.

Diskursanalysen kan berätta att människors identitet konstrueras genom positionering inom diskurser, men den kan inte ensam säga oss något om varför individen skriver in sig i eller investerar i bestämda diskurser (Winther, Jörgensen & Philips, 2000, s.108).

Ip2 anser att hen har höga förväntningar på sina elever men på olika sätt eftersom alla inte har samma förutsättningar.

Ja, det tror jag (...)dom måste sättas på prov och det gör att man får en stark vilja (Ip 4)

Ip 4 menar att graden av förväntningar kan påverka elevens resultat, det kan vara motiverande för eleven och viljan att nå sitt mål. Läraren menar att eleverna måste sättas på prov genom att möta höga förväntningar, speciellt de äldre eleverna som skall påbörja gymnasiet. Intervjupersonen vidareutvecklar sitt resonemang och menar att lärare bör rusta dessa elever för framtiden genom att ställa höga förväntningar och hårdare krav. Vidare uttrycker läraren att relationen med eleverna i dessa sammanhang är väldigt viktig och hänvisar till ett exempel på om en lärare som ställt tuffa krav på en elev även har en god relation som kommer eleven att minnas detta för livet, eftersom läraren då visat på engagemang.

Kopplat till den studie som Rosenthal (1968) utförde där lärarens förväntning visade sig ha en stor effekt på resultat, inläring, beteende och självbild. Hattie (2009, s.173) beskriver att förväntningsprocesser inte bara är en del av lärarens medvetenhet utan snarare som ett fenomen som är inbyggt i strukturen i våra samhällen och institutioner.

Vidare menar Persson (2012, s.132) att den personliga och sociala identiteten i hög grad utgörs av andras definitioner och förväntningar på individen samtidigt finns en annan aspekt av att identitet kan betecknas individens självuppfattning.

På samma sätt gäller om lärare inte ställer några förväntningar eller har låga förväntningar så kan utfallet påverka hur elevens självbild kommer att utformas.

Om en elev har det jobbigt och man ger upp då ger man upp om eleven. Om jag ger upp, du ger upp och alla ger upp det är klart att det kommer att påverka (...)vart kommer den eleven att ta vägen?(Ip4)

Läraren fortsätter att belysa hur viktig miljön är för elever exempelvis finns det elever som växer upp med föräldrar som inte kan tala svenska och då blir det svårt att ställa samma förväntningar men att definitionen av höga förväntningar visar sig vara problematisk i detta fall.

6.3 Lärarens tal om relationen mellan förväntningar och elevens socioekonomiska situation

I detta avsnitt redovisar jag ett övergripande resultat om hur läraren talar om att förväntningsgraden kan påverkas av elevers socioekonomiska hemsituation och miljö.

Jag frågar läraren; ”tror du att graden på dina förväntningar påverkas beroende på elevens sociala situation ”

Alltså barn som inte mår så bra (...)jag vet att dom kanmen jag blir nog mjukare mot den eleven , om jag vet om en sak. Jag är nog mer omhändertagande mot eleven ...OM jag vet en sak. Vet man inte då blir man mer objektiv...mm det är två skilda saker (Ip1)

” Jag försöker nog göra det bästa av situationen vill jag säga” (Ip1)

Ip1 fortsätter samtalet och menar på att så länge hen inte känner till elevens svårigheter, hemma miljö eller begåvningsnivå ställer hen samma förväntningar. Annars försöker hen göra sitt bästa men att det blir svårt att ställa höga förväntningar.

Eh jag hoppas att den inte gör det...verkligen(...)sen så eh...jag vågar inte svara på det ...även om man själv känner och tycker att jag inte har så mycket fördomar och försöker bemöta mina fördomar ,så finns dom alltid, hos alla människor och dom ligger ju till grund för hur man är som person ,men jag hoppas att det inte påverkar mina förväntningar (Ip2)

Jag tror faktiskt det, man försöker att inte vara så, men låt säga att ett barn har det lite svårt hemma, då blir det så att man sänker ribban lite för det här barnet (...)jag vill inte vara den som får bägaren att rinna över (Ip3)

Jag tror att om man själv är uppvuxen i sådan miljö, som här ute och har upplevt det själv så tror jag att man förstår barnen på ett annat sätt, man kan sätta sig in deras situation på ett annat sätt, vilket kan bli svårt om man inte upplevt det eller vet hur det är. Mm(...)men man kan fortfarande förvänta sig samma sak, men vägen dit blir annorlunda. Vissa får kämpa mer, vissa har lättare och vissa har svårare. Alltså målet är det samma, men vägen dit blir på olika sätt...men kan aldrig tänka att dom inte kommer att klara något. Även här bli relationen viktig. Kan du förstå barnen och sätta sig in i deras situation så kan vara en förebild, du kan vara en lärare, en bror eller en pappa, det kan vara en betydelse för en elev. På det sättet kan du vägleda den här eleven positivt. (Ip4)

Samtliga lärare behövde fundera på sitt svar innan det kunde uttalas helt. Ingen av lärarna kunde med säkerhet säga att deras förväntningar inte sänktes eller berördes om de hade vetskapen om elevens sociala situation. Jag upplevde att detta var en känslig fråga som behövde upprepas och förtydligas ett flertal gånger. Att sänka sina förväntningar associerades med att ha fördomar och hur människor ständigt försöker att bemöta sina fördomar. Det som visat sig vara intressant var att ingen av lärarna ville vara den läraren som påverkas. Här framträder en form av ett distanstagande till det egna tänkandet och handlandet. Det beskrivs därmed som att människan inte har makten över sina fördomar.

Ip3 belyser återigen om vikten av relationen mellan lärare och elev. Läraren talar även om förmågan att kunna sätta sig in i elevens problematik eller livssituation och att det har en grund i ens egna sociala erfarenheter. Intervjupersonen uttrycker att om en lärare har liknande bakgrund som eleverna blir detta ett sätt att kunna identifiera sig själv i eleven och på så sätt känna en tillhörighet. I den meningen menar läraren att denne blir en vägledande förebild som kan vara av stor betydelse för elevens utveckling. Jag betraktar det som att läraren menar att om relationen mellan elev och lärare är god så kan förväntningarna ställas i olika former och nivåer beroende på vilken roll eleven väljer att se sin lärare inom.

Skolan har en socialiserande funktion som skall i samverkan med omgivningen gynna elevens identitetsskapande samt hur eleven uppfattar sig själv. Den skall främja och bidra till att eleven hittar sitt unika jag, viljan att lära och en positiv självbild (Gy, 2011).

Det som är gemensamt för samtliga lärare är föreställningen om att dessa *elever mår dåligt* eller är annorlunda på något vis och behöver skyddas för att *inte bågaren skall rinna över*. Detta liknas med Wetherell & Potters syn på konstruktionen av en diskursiv praktik, då människor kategoriserar sig själva i förhållande till en grupp och hur de kategoriserar andra leder till konstruktionen av en diskursiv praktik.

7. Diskussion och Slutsatser

För att konkretisera uppsatsens slutsatser och genomföra en diskussion om vilka diskurser som framträder genom lärarnas tal om förväntningar på elevers prestationer och relationen till elevers identitetsbildning, är det nödvändigt att återvända till studiens problemformulering och varför studien anses vara av nytta. Det handlar om att skolan är en av samhällets viktigaste institutioner där det råder enorma skillnader på likvärdigheten på skolors resultat. Sämst är resultaten i skolor inom socioekonomiskt utsatta områden. Detta beror som på olika faktorer dock understryker Bunar (2001, s. 148) att lärarens förväntningar är en av de varierande faktorerna.

Utifrån de utsagor lärarna uttryckt i intervjusamtalen går det att se att de talar och förstår begreppet på olika sätt men i enlighet med Foucaults syfte, att det klargör vilka regler och ramar som existerar när individer talar om olika fenomen. Det blir även tydligt att skollagen och läroplaner sätter gränserna i diskurserna. Genom språket synliggörs att lärarna delat upp vad som är bra och dåligt (Thornberg & Fejes, 2015, s. 91). Detta kan utläsas när de beskriver att låga förväntningar är dåligt och höga är bra.

Vad som framgår i de olika intervjuerna är att alla uppfattar, använder och pratar om begreppet förväntningar på olika sätt. Det blir även tydligt att graden av förväntningar på elevers prestationer mäts. ligger hos den enskilda individen. Det som är högt eller lågt för mig kanske inte anses vara detsamma i någon annans tycke.

Vad som utkristalliserat sig i mitt intervjumaterial är att det finns olika typer av förväntningar som är konstruerade inom olika kontexter och institutioner. De gemensamma dragen som framträder i intervjuerna är följande :

- förväntningar på det sociala som tillhör *relationer*, *beteenden* och *välmående*, är framträdande på olika sätt-*social diskurs*
- förväntningar som prestationsbaserade, *mål* och *prestationer* som kopplas till målen i läroplanen, resultat, kartläggning av kunskapskrav, nationella prov-*progressiv politisk skoldiskurs*

När det talades om prestationer kunde samtliga lärare, utom en, säga med säkerhet att de hade höga förväntningar på sina elever, dock på olika sätt beroende på elevens kapacitet och förutsättningar.

För läraren, ip3, som refererade till förväntningar med prestationer innebar fenomenet en negativ verkan på eleverna. Under samtalets gång refererade hen förväntningar till *press*. Samma lärare hänvisade även till de nationella proven som en måttstock på elevernas kunskap och menade att det inte går att förvänta sig att alla barn är lika och att kunskap inte går att mäta med samma metod på alla elever. Jag tolkar lärarens sätt att tala om skolans metoder som en *progressiv politisk skoldiskurs*. Hen beskriver hur skolans metoder är förlegade och betonar att alla barn är olika individer. Läraren ifrågasätter skolpolitiken när hen säger

”ingenstans i samhället förväntas att alla ska vara lika varför ska det vara så i skolan?”(Ip3)

Bergström och Borèus (2005) kommer fram till att

När det gäller den kritiska diskursanalysen bör validitetsfrågan relateras till vilket maktperspektiv man utgår ifrån (ibid, s. 353).

Utifrån detta angreppssätt kan det tolkas som att lärarna anser att skolpolitikerna är de som har makten över hur förväntningar skall ställas och att de mäts i form av mål och resultat.

Enligt två av lärarna så kan man inte ha samma förväntningar på alla elever. De menar att förväntningar är något som bör ställas utifrån individens enskilda förmågor och kunskaper. En sådan uppfattning innebär då att läraren själv skall sätta egna förväntningarna på sina elever beroende på hur hen uppfattar eller ser på eleven i fråga. Detta ställer sig problematiskt då den enda skolmyndigheten, Skolverket, hävdar att förväntanseffekternas verkliga existens (Skolverket, 2009, s.19). Skolverket har ställts frågan om lärarens förväntningar styrs

..av en påförhand given uppfattning eller styrs läraren av de erfarenheter som han eller hon gör i det pågående samspelet med eleven? (Skolverket, 2009, s.19).

I lärarnas utsagor framkom även att relationen mellan elev och lärare är avgörande för hur och i vilken grad förväntningar kan tillämpas på den enskilda eleven. Utifrån det relationella perspektivet blir eleven någon istället för något. Läraren bör se vem eleven är istället för vad eleven är (Skolverket, 2012).

Det finns ingen enighet om hur vi människor tolkar olika fenomen men genom språket går det att tyda en tolkning. Utifrån ett socialkonstruktionistiskt angreppssätt där språket är en form av en social praktik som påverkar hur vi betraktar sociala relationer, världsbilder och sociala subjekt positionerar (Edwards & Potter, 1992) sig ip3 i ett motstånd mot perspektivet. Ip3 uttryckte sig ha låga förväntningar på sina elever eftersom hen anser att de är för små. Det

resonemanget avviker från tanken om att diskursiva praktiken sker i en social interaktion eftersom det kan tänkas att läraren skulle ha anslutit sig till den rådande diskursiva praktiken om att *en lärare bör ha höga förväntningar*. Vad som är viktigt att betrakta i lärarens utsagor är *hur* läraren motiverar sina låga förväntningar. Ett högt tonläge med gestikulerande rörelser uttrycker ett motstånd av skolpolitikens makt.

Utifrån hur dessa lärare talar och använder sig av begreppet *lika förväntningar* påvisas att den *diskursiva politiska* och *sociala ideologier* förstärks. Lärarna belyser även de dolda och ojämlika maktförhållanden i samhället samt framställer hur maktpositioner påverkar vår verklighet. Skolinspektionen har bestämt hur vi skall mäta elevers kunskap på en gruppnivå och detta blir en del av diskursen en *politiskt progressiv skoldiskurs* där *mål och prestationer* rymmer. Skolinspektionen är den som besitter den övre maktpositionen och på så sätt finns en ojämlik maktrelation mellan skolpersonal som i sin tur behöver konstruera skollagar utifrån egen uppfattning och social konstruktion. En konsensus visar på att inte alla lärare använder och förstår fenomenet förväntningar helt på samma sätt, vilket härleds till att även lärarnas sanning och därmed handling blir olika. Utifrån den *socialkonstruktionistiska riktningen* så kan detta likställas med att människor konstruerar, positioner, meningar och regler i interaktion med andra (Sohlberg & Sohlberg, 2013, s. 317) Kan vi då säga att begreppet konstruerats i en social praktik?

Utifrån en diskurspsykologisk analysmetod blir det svårt särskilja några tydliga gränser inom den rådande diskursordningen i min studie. Detta eftersom diskurspsykologin fäster vikt vid hur den retoriska organiseringen orienterar sig mot den sociala handlingen som i detta fall är hur tolkningen sker av ett begrepp.

En av intervjufrågorna var om läraren trodde att graden av hans förväntning skulle påverkas beroende på elevens sociala situation. I resultatkapitlet redovisas lärarnas svar där samtliga var avvaktande i sitt svar men kunde efter några sekunders paus säga att de faktiskt påverkas av det. En lärare svarade min fråga med att använda beskrivningen(...)”elever som mår dåligt” ip2...det var hans koppling till socioekonomisk drabbad bakgrund. Att bo i ett socioekonomiskt missgynnade område associeras till *elever som mår dåligt*. Detta var ett gemensamt drag i lärarnas tal under intervjusamtalen och kan ses som en del av en social diskurs där *välstånd* är. Utifrån den kritiska diskursanalysen som har varit politiskt engagerad i sociala förändringar är tolkningen av socioekonomisk utsatthet en diskursiv konstruktion av ojämlika maktförhållanden (Bergströms & Boréus, 2005, s. 321) Detta tyder på att begrepp

upprätthålls av individer i samhället och bildar en gemensam syn som vi speglar genom språket.

8 Sammanfattande diskussion

Studiens syfte var att undersöka och belysa hur begreppet förväntningar används och förstås av lärare och att besvara dessa två forskningsfrågor.

- Hur talar och förstår lärare begreppet förväntningar på elevers prestationer?
- Hur talar och förstår lärare om relationen mellan förväntningar på elever från socioekonomiskt missgynnade förhållanden?

När jag påbörjade arbetet hade jag en stor frustration över hur stor variationen var på lärarnas olika sätt att arbeta med elevers kunskapsutveckling, bemötande och sociala kompetens. Det var många frågor som låg till grunden för studien vilket resulterade i ett väldigt brett forskningsfält. Under studiens gång smalnade frågorna ner och jag anser att språket är en viktig källa till min studie.

Jag är medveten om att detta är en för liten studie som inte kan göra något anspråk på någon sanning. Jag anser dock att den ökar medvetenheten om vilka mönster som uppträder i olika diskurser som i sin tur kan bidra till spekulationer för vilka konsekvenser detta kan resultera inom skolan och det sociala samhället.

Det talas ofta om höga förväntningar som något positivt och som en förutsättning för ett framgångsrikt lärande och låga förväntningar som något negativt och misslyckat. Många rapporter, artiklar och undersökningar skriver om förväntningar och uppenbarligen finns det väldigt många olika förväntningar som kan betyda olika saker för olika människor i olika sammanhang.

Sammanfattningsvis så visar mitt resultat att förväntningar är ett fenomen som finns i olika former och konstrueras av individer utifrån deras egna kontext och erfarenheter. Höga förväntningar är inte samma för alla människor och rimligheten är inte densamma för alla. Begreppet har även framstått som något skadligt och vara åldersrelaterat och bör komma i senare åldrar.

Resultatet visar på ett gemensamt språkbruk om förväntningar hos lärare. *Mål* och *prestationer* har varit dominerande i talet och tillhör den *politiskt progressiva diskursen*. *Relationer*, *beteende* och *välmående* tillhör den *sociala diskursen*. Den *sociala* konstrueras

utifrån det sociala samspelet individer emellan (Persson, 2012, s.141) och den *politiskt och progressiva diskursen* i linje med den politik som råder i skollagar, PISA-undersökningar och OECD-rapporter.

Mitt resonemang är att om politiska stadgar implementerar verktyg för att utveckla skola och samhälle är det inte till någon nytta om användarna förstår dessa på olika sätt. Resultatet av det blir att alla gör som de själva anser vara korrekt. På så sätt utvecklas en vinnare och en förlorare.

Hur människor talar, skriver och argumenterar för begreppet förväntningar sätter en betydelse på handlingsutrymmet för agerandet. Hur dessa handlingar påverkar oss i vårt rollframträdande varierar beroende på vår bakgrund och våra erfarenheter. Förmågan att kunna skifta roller beroende på vilka krav och förväntningar som väntar oss är också varierande. Utifrån det socialkonstruktivistiska angreppssättet tydliggörs problematiken i studiens forskningsfrågor.

Skolan är en institution och de lagar, stadgar samt professioner som verkar där bör inte lämnas till den enskild individens verklighetskonstruerande. Lärarnas utsagor visar på att förväntningar har en relation till elevens identitetsbildning.

Hur har den aktuella studien någon form av värde för forskningen? Denna studie har ett syfte att undersöka vilka diskurser som finns hos lärare gällande begreppet förväntningar på elever och på så sätt vara ett kunskapsbidrag med syfte att förbättra likvärdigheterna i skolan men på en grundnivå. Att upprätta en gemensam lägsta nivå kan vara en start i denna enorma samhällsproblematik.

Utifrån studien synliggörs behovet av vidare forskning gällande vilka effekter talet och språket utgör för en gemensam förståelse av begreppet förväntningar och hur lärares personliga värderingssystem medför konsekvenser genom sitt agerande inom skolväsendet. Detta eftersom det bildar spår i barn och ungdomars uppväxt och möjligheter att bli egna individer. Med *Rosenthalseffekten* (1968) i bakgrunden och Hatties (2009) forskning kring vilken påverkansfaktor som lärares förväntningar har på elevers prestationer och självbild så blir det mer tydligt.

Frågan återstår hur konsekvenserna av att de pedagogiska effekterna av att lärare och skolverkets planer krockar i diskursen av förväntningar och likvärdig utbildning oavsett bakgrund på elever. Vi strävar ju efter en skola med tilltro för alla.

5 Referenslista

Tryckta källor:

Bauman, Zygmunt (2002). *Det individualiserade samhället*. Övers. S.-E. Thorell. Göteborg; Daidalos

Bergström, Göran & Borèus, Kristina (2005) *Textens mening och makt : metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund : Studentlitteratur

Bryman, Alan (2008). *Samhällsvetenskapliga metoder.uppl.2*. Stockholm: Liber

Bunar, Nihad (2001) *Skolan mitt i förorten-fyra studier om skola, segregation, integration och multikulturalism*: Stockholm; Brutus Östlings Bokförlag symposion

Burr, Vivien, (1995) *An introduction to social constructionsim*, Routledge: London

Börjeson, Mats & Palmblad Eva (2007). *Diskursanalys i praktiken*. Göteborg : Liber

Carlgren, Ingrid (2005). *Forskning av denna världen, om teorins roll i praxisnära forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet

Ericsson.Urban, Molina.Irene & Ristilammi.Per Markku, (2002). *Miljonprogram och media-föreställningar om människor och förorter*. Stockholm. Riksantikvarieämbetet

Fejes, Andreas & Thornberg, Robert (2015) . *Handbok i kvalitativ analys 2*, utök .uppl. Stockholm:Liber

Foucault, Michael (1993), *Diskursens ordning*, Bokförlag Brutus Östling; Stehag: Symposion; Stockholm

Giddens, Anthony (1999). *Modernitet och självidentitet*. Göteborg: Daidalos

Gy11, *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola*, 2011. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Goffman, Erving (1961). *On the characteristics of total institutions: The inmate world I*: Donald. R. Cressey(red.),*The prison: Studies in institutional organization and change*. New York: Holt,Rineheart and Winston, Inc.

Hattie, John. (2009). *Visible learning. A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement*. London: Routledge

- Hattie, John. (2012). *Synligt lärande för lärare* ;Övers. S-E, Ashing K ;Liber. Bokförlaget Natur & Kultur.
- Hartman, Jan (1998). *Vetenskapligt tänkande*. Lund. Studentlitteratur.
- Hyldgaard, Kirsten (2008). *Vetenskapsteori: en grundbok till de pedagogiska ämnena*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Håkansson, Jan & Sundberg, Daniel. (2012). *Utmärkt undervisning-framgångsfaktorer i svensk och internationell undervisning*. Stockholm. Natur & Kultur.
- Jones, L. F. (1988). *Stratification Approaches to Class Measurement*. Journal of Sociology vol. 24 s.
- Jussim, L. (2013). *Teachers' expectations*. In: Hattie & Anderman (Ed.) (2013). International guide to student achievement. New York, N.Y.: Routledge.
- Lareau, A. (1987). *Social class differences in family-school relationships: The importance of cultural capital*. Sociology of Education, 60
- Nilsson, Roddy. (2008). *Foucault- en introduktion*. Lund: Grahns tryckeri
- Persson, Anders (2012). *Ritualisering och sårbarhet - ansikte mot ansikte med Goffmansperspektiv*. Malmö: Liber AB
- Rosenthal, Robert & Jacobsen, Leonore. (1968). *Pygmalion in the classroom-teachers expectations and pupil 's intellectual development*. Crown House publishing. Limited: Nordwalk
- Rienecker, Lotta & Jorgensen, Peter Stray (2014). *Att skriva en bra uppsats*. Stockholm: Liber
- Sohlberg, Peter & Sohlberg, Britt-Marie (2013). *Kunskapens former: vetenskapsteori och forskningsmetod*. 3., [kompletterade och utvidgade] uppl. Stockholm: Liber
- Winter Jørgensen, Mariann & Phillips, Louise (1999). *Diskursanalys som teori och metod*. Studentlitteratur, Lund
- Potter, Jonathan & Wetherell Margaret (1987). *Discourse and Social psychology: Beyond attitudes and behaviors*. London. Sage
- Wenneberg, Soren Barlebo , (2010). *Socialkonstruktivism*. Malmö: Liber AB
- Wenger, Etienne, Dermott, Richard Arnold & William Snyder (2002) *Cultivating Communities of practice*. Harvard Business School press
- Åsberg, Rodney (2001) *Det finns inga kvalitativa metoder-och inga kvantitativa hellerför den delen. Det kvalitativa-kvantitativa argumentets missvisande retorik*. Pedagogisk Forskning i Sverige

Rapporter:

OECD. *Improving schools in Sweden: An OECD perspective*. 20170425. Tillgänglig via: <http://www.regeringen.se/sb/d/19865/a/258627>.

Skolverket (2015), *Skolverkets lägesbedömning, 2015*. Stockholm, (Rapport 4)

Skolverket (2009) *Resursfördelning utifrån förutsättningar och behov?* (Rapport 39)

Skolverket, (2009), *Vad påverkar resultaten i svensk grundskola-kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer*. Skolverket. Stockholm

Skolinspektionen (2012). *En skola med tilltro lyfter alla*

Internet Källor:

<http://www.oecd.org/eco/surveys/economic-survey-sweden.htm>

Vetenskapsrådet: Forskningsetiska principer inom humanistisk samhällsvetenskaplig forskning. Hämtad 2007-05-02: http://www.vr.se/download/18.6b2f98a910b3e260ae28000360/HS_15.pdf

[http://www.stiftelsensaf.se/web/saf.nsf/file/0F4D18DFD3238927C1257705001BA35D/\\$FILE/FUL2_Forskande.pdf](http://www.stiftelsensaf.se/web/saf.nsf/file/0F4D18DFD3238927C1257705001BA35D/$FILE/FUL2_Forskande.pdf)

<http://www.skolverket.se/publikationer?id=2816>

<https://skolvarlden.se/artiklar/oecd-ojamlikheten-i-svensk-skola-ar-forodande>

<https://www.scb.se/dokumentation/klassifikationer-och-standarder/socioekonomisk-indelning-sei/>

Avhandlingar:

Isling Poromaa, P, *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 1-2 , 4560.

Den subtila ojämlikheten: om grundskolors materiella förutsättningar och elevers utbildningsmöjligheter

Bjervås Lise-Lott, 2011. *Samtal om barn och pedagogisk dokumentation som bedömningspraktik i förskolan*, En diskursanalys, Pedagogiska institutionen, Göteborgs universitet

Elektroniska artiklar:

<http://pedagogiskamagasinet.se/hoga-forvantningar-inget-att-bygga-skolutveckling-pa/>

Bilagor:

Bilaga 1: Intervjufrågor

Bilaga 2: Samtyckesmall

Bilaga 1

Intervjufrågor till lärare:

Förklara syftet med studien....

Etiska aspekter: samtycke och informationskravet:

1. Hur länge har du arbetat som lärare/i skolan?
2. Har du alltid arbetat på samma skola?
3. Varför ville du bli lärare? Hur kommer det sig att du valde det yrket?
4. Förväntningar, vad betyder och innebär det begreppet för dig?
5. Vilka förväntningar bör en lärare ha på sina elever?
6. Tycker du att man kan ställa samma förväntningar på alla elever?
7. Tror du att elevers sociala situation och miljö kan vara påverka graden av förväntningarna på eleven?
8. Kan du säga att du har höga förväntningar på dina elever? På vilket sätt och hur kan du se det?
9. Vilka hinder ser du i att ställa höga förväntningar och krav på eleven?
10. Känner du till om det står ngt om förväntningar på elever i skollagen och i så fall vad?
11. Tror du att graden av förväntningar kan påverka elevens resultat och prestation?
12. På vilket sätt tror du att det finns en koppling mellan förväntningarnas grad och elevens identitetsbildning?
13. Vad har du för stöd och förutsättningar för att grunda dina förväntningar. Ex. genom din arbetsledare eller rektorn.

Bilaga 2

Stockholm 161129

Information om intervjuer med lärare för forskningssyfte.

Jag är student vid Södertörns högskola och skriver denna termin ett examensarbete i pedagogik som omfattar en mindre undersökning. Studien kommer att handla om skillnader på lärares förväntningar i en skola inom ett socioekonomiskt utsatt område. Studien vill även undersöka om skillnader i förväntningarnas grad påverkas av vilken social miljö eleven kommer ifrån.

För att samla in material till studien skulle jag gärna vilja besöka Hammerstaskolan mellan den 1-12/12 -2016. Jag skulle då vilja intervjua totalt 4 lärare, där 2 st skall inneha en lärarlegitimation och 2st vara vikarier eller sakna relevant utbildning alls. Intervjuerna beräknas ta ca 45min och skall ske individuellt med varje person. Jag kommer att använda mobiltelefonen för att spela in intervjun.

Genomförandet av uppsatsen är reglerat av etiska riktlinjer som rör tystnadsplikt och anonymisering. Detta betyder att barnets, familjens, personalens och verksamhetens identitet inte får avslöjas. Det insamlade materialet avidentifieras och inga register med personuppgifter kommer att upprättas. Materialet kommer inte att användas i något annat sammanhang utan bara i det egna analysarbetet. Den färdiga uppsatsen kommer sedan att publiceras digitalt genom publikationsdatabasen DiVA.

All medverkan i studien är frivilligt och kan avbrytas när som helst, även efter att materialinsamlingen har påbörjats. Om ni samtycker till studien fyller ni i bifogat formulär.

Kontakta gärna mig eller min handledare för ytterligare information!

Vänliga hälsningar,

Rola Rönström

Student:

Rola Rönström 0739782016

rolar3@hotmail.com

Handledare:

Janne Kontio

Södertörns högskola

Janne.kontio@sh.se

Telnr:08-608466

Formulär för samtycke till deltagande i studie.

Jag/vi **samtycker** till att våra lärare deltar i studien.

Rektorn/ Biträdande rektor

Formuläret återlämnas till Rola Rönström i samband med intervjutillfället eller senast den 12/12-2016. Om du/ni inte samtycker till att medverka i studien så bortse från detta brev.